

Jaarverslag 2019

47595

Stichting voor Protestants-Christelijk Basis-
en Orthopedagogisch Onderwijs te
Rotterdam-Zuid
Postbus 50529
3007 JA ROTTERDAM

Inhoudsopgave

A Bestuursverslag (inclusief verslag Raad van Toezicht)	2
B Jaarrekening	
B1 Balans per 31 december 2019	40
B2 Staat van baten en lasten 2019	41
B3 Kasstroomoverzicht 2019	42
B4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling	43
B5 Toelichting op de onderscheiden posten van de balans	48
B6 Niet uit de balans blijkende verplichtingen	57
B7 Toelichting op de onderscheiden posten van de staat van baten en lasten	61
B8 Toelichting op de onderscheiden posten van de staat van baten en lasten per sector	64
B9 Overzicht verbonden partijen	69
B10 Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen	70
C Overige Gegevens	
C1 Bestemming van het exploitatiesaldo	72
C2 Gebeurtenissen na balansdatum	72
C3 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	75
D Bijlagen	
D1 Gegevens over de rechtspersoon	



Bestuursverslag 2019

Inhoudsopgave

Voorwoord

1. Het schoolbestuur

- 1.1 Organisatie
- 1.2 Profiel
- 1.3 Dialoog

2. Verantwoording beleid

- 2.1 Onderwijs & kwaliteit
- 2.2 Personeel & professionalisering
- 2.3 Huisvesting & facilitaire zaken
- 2.4 Financieel beleid
- 2.5 Risico's en risicobeheersing

3. Verantwoording financiën

- 3.1 Staat van baten en lasten en balans
- 3.2 Financiële positie

4. Continuïteitsparagraaf

- 4.1 Ontwikkelingen in meerjarig perspectief
- 4.2 Staat van baten en lasten en balans

Voorwoord

Met trots presenteren we u het jaarverslag en de jaarrekening van de Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid (Stichting PCBO). Onze organisatie is verantwoordelijk voor het verzorgen van onderwijs op 26 basisscholen, 2 SBO-scholen, 1 SO-school in Rotterdam-Zuid en 1 SO-school in Rotterdam-Noord. Bij de meeste scholen van PCBO hoort een peuterspeelzaal of werken scholen samen met een peuterspeelzaal.

Onze scholen bieden inspirerend kwaliteitsonderwijs op christelijke grondslag aan ruim 7000 leerlingen.

In het jaarverslag 2019 doen wij verslag van de ontwikkeling van onze leerlingen en de inspanningen van onze medewerkers op de scholen en het bestuursbureau en leggen wij verantwoording af over de behaalde resultaten op onderwijskundig, financieel en organisatorisch gebied.

Terugkijkend op 2019 belichten we hier een aantal ontwikkelingen.

We hebben onze kwaliteitszorg op bestuursniveau doorontwikkeld en een visie op leren geformuleerd. We zijn gestart met het ontwikkelen van een meerjarig profilerings- en communicatiebeleid, op 11 van onze scholen hebben we geïnvesteerd in dagprogrammering in samenwerking met de gemeente Rotterdam en het NPRZ. We zijn gestart met een meerjarig beleid voor het gebruik van ICT op onze scholen en we hebben ingezet op verduurzaming van de onderwijshuisvesting.

Onze dank gaat uit naar iedereen die zich heeft ingezet om onze ambities te realiseren: alle collega's, de raad van toezicht, de gemeenschappelijke medezeggenschapsraad, de afzonderlijke medezeggenschapsraden, ouders en samenwerkingspartners.

Mede namens mijn collega Piet Monster wens ik u veel genoegen met het lezen van dit jaarverslag.

Diane Middelkoop
Voorzitter College van Bestuur

1. Het schoolbestuur

1.1 Organisatie

Contactgegevens

- Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid
- 47595
- Elzendaal 15, 3075 LS Rotterdam
- 010-4191300
- pcbo@pcbordam.nl
- www.pcbo.nl

Contactpersoon

Met wie kan er contact worden opgenomen met vragen naar aanleiding van het bestuursverslag?

- Mevrouw mr. A.N. (Diane) Middelkoop
- Voorzitter College van Bestuur
- 010-4191300

Overzicht scholen

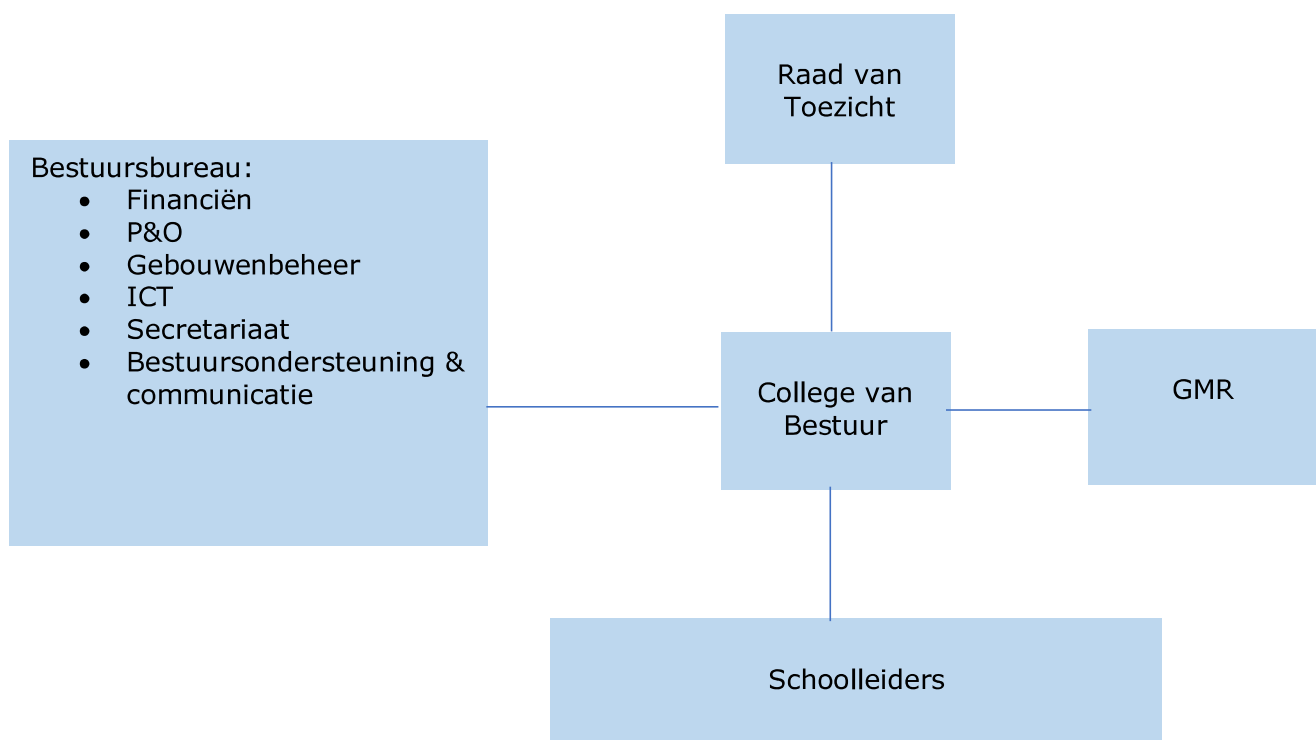
- Voor een overzicht van onze scholen: www.pcbo.nl, [overzicht scholen](#).

Juridische structuur

De juridische structuur is een stichting.

Organisatiestructuur

Onze organisatie is in dit organogram in kaart gebracht.



Governance

In [Code Goed Bestuur in het primair onderwijs](#) zijn basisprincipes vastgelegd omtrent professionaliteit van bestuurders, toezichthouders en managers in het primair onderwijs.

Het bestuur handhaaft deze code. Klik [hier](#) voor ons managementstatuut van het bestuur.

Functiescheiding

De functiescheiding is binnen PCBO georganiseerd op organieke wijze: er is een bestuur en er is een raad van toezicht.

Bestuur

Het College van Bestuur bestaan uit twee leden, mevrouw A.N. Middelkoop, voorzitter College van Bestuur en de heer P. Monster, lid College van Bestuur.

De aandachtsgebieden van mevrouw Middelkoop zijn:

- Onderwijs: onderwijskwaliteit, onderwijsontwikkeling, passend onderwijs
- Identiteit
- Communicatie
- Externe contacten

De aandachtsgebieden van de heer Monster zijn:

- Financiën
- Huisvesting
- Personeel en Organisatie

Ontwikkelingen governance/jaarverslag Raad van Toezicht

Vooraf

Volgens goed gebruik legt de Raad van Toezicht jaarlijks publieke verantwoording af over de vormgeving van het interne toezicht bij de Stichting PCBO Rotterdam-Zuid en de activiteiten in het verslagjaar. Met dit verslag wordt hieraan uitvoering gegeven.

De raad is zich bewust van de maatschappelijke discussies over de toegevoegde waarde van organisaties in de publieke sector en waakt erop dat de beschikbare middelen worden ingezet voor het primaire doel van de stichting: de ontwikkeling van de kinderen in de scholen, die leidt tot deelname aan passende vormen van voortgezet onderwijs en die de basis vormt voor betrokken burgerschap.

Organisatie van het interne toezicht

Samenstelling van de raad

De Raad van Toezicht bestaat uit zes leden. Eind van het jaar 2018 is door de benoemingsadviescommissie gestart met het zoeken naar een geschikte opvolger voor de heer Van der Leer en mevrouw M. Stroetinga. In overleg heeft mevrouw Stroetinga de Raad van Toezicht een half jaar eerder verlaten. De commissie heeft extern gezocht naar geschikte opvolgers op basis van de regeling voor werving en selectie van leden van de Raad van Toezicht. Deze procedure heeft geleid tot de benoeming van mevrouw N.E Groenewegen tot lid met expertdomein mens en samenleving en de heer J. ter Maaten tot lid met expertdomein financiën.

Van alle leden van de raad zijn de nevenfuncties in kaart gebracht, waarbij werd vastgesteld dat er geen conflicterende belangen zijn.

Samenstelling Raad van toezicht in 2019

Naam	Functie	Expertisedomein	Rooster van aftreden
Mevr. J.M. Molenkamp	Voorzitter	onderwijs	1 maart 2021
Mevr. M.P.G. Rietbergen	Vicevoorzitter	jeugdzorg en jeugdrecht	1 maart 2023*
Dhr. D. van der Ent	lid	ondernemerschap	1 april 2020*
Dhr. L.J. van der Leer	lid t/m 1-06-19	financiën	1 maart 2018*
Dhr. J. ter Maaten	lid	financiën	1 juni 2023
Mevr. M.C. Lewis	lid	HRM-beleid	1 april 2022
Mevr. M. Stroetinga	lid t/m 1-04-19	mens en samenleving	1 september 2019*
Mevr. N.E. Groenewegen	lid	mens en samenleving	1 april 2023

* 2^e termijn

Hoofd- en nevenfuncties Raad van toezicht in 2019

Naam	Hoofdfunctie	Nevenfunctie
Mevr. J.M. Molenkamp	Zelfstandig adviseur en coach, geassocieerd met Charistar	Voorzitter bestuur Stichting voor Theater en Muziek Westland (Muziekmeesters en Koperen Kees)
Mevr. M.P.G. Rietbergen	- Rechter-plaatsvervanger Instantie: Rechtbank Amsterdam - Jeugdrechtsadvocaat Instantie: Meesters aan de Maas Advocaten	- Lid Adviescommissie Instantie: Familie- en Jeugdrecht Nederlandse Orde van Advocaten - Lid Adviesraad Instantie: Stichting Bijzondere Curator Nederland - Lid Raad van Advies Master Jeugdrecht Instantie: Universiteit Leiden - Docent Jeugdrecht Instantie: SSR / EUR - Docent Jeugdrecht Instantie: OSR
Dhr. D. van der Ent	geen	geen
Dhr. L.J. van der Leer	geen	Voorzitter RvC De Kinderkoepel Holding B.V.
Dhr. J. ter Maaten	Ipse de Bruggen, Vereniging GO! voor Jeugd	- Voorzitter KiN - Bewindvoerder
Mevr. M.C. Lewis	Bestuurder S&L Zorg	- Voorzitter bestuur Hospice de Waterlelie - Voorzitter RvT SKVR - Bestuurslid VNO NCW Brabant Zeeland - Lid RvT AZRR (Ambulancezorg Rotterdam Rijnmond)
Mevr. M. Stroetinga	Onderwijsadviseur Marnix onderwijscentrum	Lid Raad van Toezicht bij de stichting KPOA
Mevr. N.E. Groenewegen	Directeur-bestuurder SJI	Lid Raad van Toezicht Kindertelefoon

Hoofd- en nevenfuncties College van Bestuur in 2019

Naam	Hoofdfunctie	Nevenfunctie (onbezoldigd)
Mevr. A.N. Middelkoop	Voorzitter College van Bestuur	- Secretaris St. ICBO - Lid bestuur bestuurdersvereniging PO - Lid bestuur NPRZ (Nationaal Programma Rotterdam Zuid)

Dhr. P. Monster	Lid College van Bestuur	- Penningmeester St. Buzz010 - Penningmeester St. ICBO
-----------------	-------------------------	---

Commissies

De raad kent twee adviescommissies: een remuneratiecommissie en een (financiële) auditcommissie. Voor beide commissies geldt dat deze een adviserende taak hebben, zodat de uiteindelijke verantwoordelijkheid voor besluiten bij de voltallige raad blijft.

Remuneratiecommissie

De remuneratiecommissie adviseert de raad inzake de arbeidsovereenkomsten en honorering van de leden van het College van Bestuur. De commissie bestaat uit de leden Molenkamp, Rietbergen en Van der Leer t/m 31 mei 2019. Vanaf 1 juni 2019 is de heer Ter Maaten lid van de remuneratiecommissie. In 2019 heeft deze commissie geen adviezen uitgebracht.

Auditcommissie

De financiële auditcommissie werd in 2015 geïnstalleerd vanuit de behoefte de financiële zaken in de raad meer gestructureerd en op hoofdlijnen te kunnen bespreken. De commissie, bestaande uit de leden Van der Ent en Van der Leer (t/m 31-05-2019), en vanaf 1 juni 2019 de heer Ter Maaten, adviseert over financiële aangelegenheden en de rechtmatigheid en doelmatigheid van het financieel beheer en beleid. De taken en werkwijze zijn vastgelegd in een reglement. De commissie adviseerde in 2019 onder meer over de jaarrekening 2018, de begroting 2020, vorm en inhoud van de financiële rapportages, diverse huisvestingsaangelegenheden, treasurystatuut en het actieplan 2019 en 2020.

Wetgeving en branchecode

Met de huidige governance structuur beschikt de Stichting PCBO Rotterdam-Zuid over een formele (organieke) scheiding tussen toezicht en bestuur en voldoet zij aan de eisen van de wet 'Goed onderwijs, goed bestuur'. Tevens onderschrijft de stichting de 'Code Goed Bestuur in het Primair Onderwijs' van de PO-raad. De bestuurders en toezichthouders zijn dan ook aanspreekbaar op de toepassing ervan, hetgeen verhelderd is in het document 'Toezicht op wetgeving en branchecode' (juni 2016).

Handboek Intern Toezicht

De door de raad vastgestelde governance documenten zijn opgenomen in een 'Handboek Intern Toezicht'. Jaarlijks wordt de verantwoordingscyclus aangepast en in het handboek opgenomen.

Vergoeding leden Raad van Toezicht

De leden van de raad ontvangen voor hun werkzaamheden een vergoeding die aansluit bij het advies van de Nederlandse Vereniging voor Toezichthouders in Onderwijsinstellingen (VTOI) van 2010. De bedragen worden verantwoord in de jaarrekening.

Overlegvormen

De raad kwam zesmaal bijeen in een regulier overleg met het College van Bestuur. De inhoudelijke punten van het overleg worden in het vervolg van dit verslag uitgewerkt. Andere vormen van overleg waren:

- *Werkveldoverleg:* Tijdens dit type overleg worden actuele thema's besproken met vertegenwoordigers uit de scholen. In 2019 vonden er twee besprekingen plaats met het werkveld. In mei sprak de raad van toezicht tijdens het werkveldoverleg met een aantal directeuren over de ontwikkelingen in de wijken Pendrecht en Zuidwijk. In oktober besprak de raad het thema dagprogrammering Children's Zone scholen. De bevindingen van de werkveldontmoetingen worden in de reguliere vergaderingen met het College van Bestuur nabesproken.
- *Voorzittersoverleg:* In het voorzittersoverleg voor elke reguliere RvT vergadering wordt de agenda voorbereid en vindt er overleg plaats over actuele ontwikkelingen. Dit overleg wordt gevoerd door de voorzitter van de raad en de voorzitter van het College van Bestuur.

- *Bilateraal overleg:* Tenslotte onderhouden de voorzitter van de raad en de voorzitter van het College van Bestuur ook periodiek bilateraal overleg om de actuele voortgang te bespreken.

Kerntaken van de raad

Toezietsrol

Jaarverslag en jaarrekening

De raad heeft in juni 2019 het jaarverslag en de jaarrekening over 2018 goedgekeurd. Deze stukken en het accountantsverslag zijn in aanwezigheid van de accountant van PricewaterhouseCoopers besproken. De raad stelde vast dat de accountant positief oordeelt over de kwaliteit van de jaarstukken en de interne processen.

Begroting

De goedkeuring van de begroting voor 2020 en de meerjarenbegroting vond plaats in de vergadering van december 2019. Het college van bestuur heeft in die vergadering de verantwoording van het jaarplan 2019 en het jaarplan 2020 besproken. Er is gekozen om vanaf 2020 het jaarplan in te korten en een uitgebreide toelichting op te nemen in de begroting 2020.

Onder dankzegging voor de geleverde inzet van het bestuursbureau keurt de raad van toezicht het jaarplan en de daarbij behorende (meerjaren)begroting goed.

Verantwoordingscyclus

In de loop van het jaar volgt de raad een verantwoordingscyclus die met het College van Bestuur is overeengekomen, waardoor de raad inzicht heeft in de trends bij diverse kengetallen over de bedrijfsvoering en de kwaliteit van de stichting. Deze cyclus levert – samen met de informatie in het jaarverslag – de informatie op voor de ijkpunten in het intern toezichtkader. In 2019 zijn de volgende resultaten besproken:

- *Voortgang strategische visie:* In 2017 is een nieuwe strategische visie opgesteld. Deze visie heeft geen strakke prestatie indicatoren. Deze zullen in samenspraak met scholen worden opgesteld. In 2018 is gestart met een jaarplan. Vanaf 2019 is het jaarplan ingekort en is de uitgebreide toelichting in de begroting opgenomen. De activiteiten die worden beschreven kunnen een concreet doel of document opleveren en hiervoor kunnen veelal additionele middelen worden ingezet. Deze activiteiten kunnen worden beschouwd als de speerpunten voor het komende jaar.
- *De ontwikkeling van de leerlingaantallen en het marktaandeel:* De leerlingaantallen over 2019 t.o.v. 2018 zijn stabiel, er is een geringe groei van het marktaandeel zien. De raad stelde vast dat het CvB zicht heeft op de uiteenlopende omstandigheden per school en deze naar vermogen tracht te verbeteren. Beïnvloedbare factoren zijn: het ondernemerschap en de profilering van de school, de cultuur, de onderwijskwaliteit, de kwaliteit van het gebouw en de voorschoolse voorzieningen (integrale kindcentra).
- *De resultaten van landelijke toetsen en de onderwijskwaliteit:* De raad wordt jaarlijks geïnformeerd over de resultaten van de landelijke toetsen en de stappen die genomen worden in het kader van onderwijskwaliteit en besprak deze ook in 2019.

Adviesrol

De Raad van Toezicht heeft naast zijn taken als toezichthouder en werkgever tevens een klankbordfunctie voor de leden van het College van Bestuur. De leden van de raad worden hierbij met name ook geraadpleegd vanuit hun expertiserol. In 2019 zijn er o.a. besprekingen gewijd aan de jaarplannen, de nieuwe kwaliteitscultuur en het communicatie en marketingplan.

Werkgeversrol

Jaargesprek

De Raad van toezicht spreekt jaarlijks met de leden van het College van het Bestuur over hun functioneren, hun professionaliseringsagenda en hun welbevinden. Deze gesprekken werden in 2019 gevoerd door de voorzitter en de vicevoorzitter van de raad.

Toepassing cao voor bestuurders

In aansluiting op het onderhandelingsakkoord tussen de bestuurdersvereniging en de Vereniging voor Toezichthouders in Onderwijsinstellingen (VTOI) werd de beloning van de bestuurders in 2018 conform het akkoord vastgesteld. De bedragen en vergoedingen worden verantwoord in de jaarrekening. De honorering van de bestuurders volgt de salarisschalen van de CAO voor bestuurders en blijft binnen de wettelijk gestelde kaders (Wet Normering Topinkomens voor overheidsinstellingen). In 2019 hebben geen wijzigingen in de beloning plaatsgevonden.

Declaraties

Declaraties van persoonlijk voorgeschoten onkosten vinden plaats conform het in 2016 vastgestelde declaratiereglement voor de leden van het College van Bestuur. Het lid van het College van Bestuur verantwoordt declaraties bij de voorzitter van het college en de voorzitter van het college bij de voorzitter van de Raad van Toezicht.

Functioneren Raad van Toezicht

Evaluatie

In 2019 heeft de jaarlijkse evaluatie plaatsgevonden met de voltallige Raad van Toezicht en het College van Bestuur onder begeleiding van een externe.

Deskundigheidsbevordering

Voor de verdere professionalisering van de Raad werd ook in 2019 deelgenomen aan het netwerk voor toezichthouders en bestuurders van Verus (Vereniging voor katholiek en christelijk onderwijs) en het aanbod van de Vereniging voor Toezichthouders in Onderwijsinstellingen (VTOI).

Gemeenschappelijke medezeggenschapsraad

De GMR is het medezeggenschapsorgaan op centraal niveau. De raad heeft op grond van de WMS (Wet Medezeggenschap Scholen) advies- en instemmingsrecht op beleidsvoorstellen die een meerderheid van alle PCBO-scholen aangaan.

De GMR heeft twaalf zetels: zes vertegenwoordigers namens het personeel en zes vertegenwoordigers namens ouders. Het contact met de achterban verloopt in de regel via de medezeggenschapsraden (MR-en) van de scholen.

De GMR is in 2019 vijf keer bijeengekomen. Dit waren vier reguliere GMR-vergaderingen en één themabijeenkomst met de Raad van Toezicht over identiteit.

Vaste agendapunten bij de GMR-vergaderingen zijn het strategisch jaarplan, de jaarrekening, het jaarverslag en de begroting. Verder is gesproken over de ontwikkelingen rondom de scholen in de Children's Zone, de onderwijskwaliteit, het nieuwe communicatie en marketingplan en de werving van nieuwe leden voor de GMR. Op het gebied van P&O kwam het verzuimbeleid, het werkverdelingsplan en de procedure rond functioneren directeurs voor bepaalde tijd aan de orde. Ook de stakingsacties van PO in Actie en WJonderwEIS waren onderwerp van gesprek.

De voorzitter GMR heeft in 2019 deelgenomen aan de benoemingsadviescommissie voor een nieuw lid van de Raad van Toezicht met portefeuille mens en samenleving. Dit lid wordt op voordracht van de GMR benoemd.

De samenstelling van de GMR is in 2019 gewijzigd. Vertrokken zijn Sjoerd Naujoks, Astrid Schmid en Zeynep Cimtay (allen van de oudergeleding). Nieuw aangetreden is Andy Ramrattan (namens de oudergeleding).

Per 31 december 2019 bestond de GMR uit de volgende leden: ♦♦ Cor van Os (voorzitter, personeelsgeleding) ♦♦ Nancy Kruit (personeelsgeleding) ♦♦ Ingrid Delhaas (personeelsgeleding) ♦♦ Ida Roessingh (personeelsgeleding) ♦♦ Lennart van der Schee (oudergeleding) ♦♦ Andy Ramrattan (oudergeleding). Het vinden van nieuwe leden voor de GMR heeft onze constante aandacht.

1.2 Profiel

Missie & visie

Missie

PCBO wil een betekenisvolle bijdrage leveren aan de persoonlijke ontwikkeling van kinderen in Rotterdam(-Zuid). Dit doen we door het bieden van inspirerend en ontwikkelingsgericht onderwijs. Hierbij krijgen bepaalde focuswijken éxtra aandacht in de vorm van speciale Children's Zones. Dagelijks zetten de 870 'hartwerkers' van PCBO zich in om onze ambities waar te maken. Dit alles vanuit een christelijk geïnspireerde traditie.

Strategische visie

In de strategische visie hebben wij gekozen voor vier thema's. Voor elk thema kiezen we jaarlijks een aantal doelstellingen die in de jaaragenda worden uitgewerkt.

Vanzelfsprekend is het kwaliteitskader van de overheid voor ons richtinggevend en zijn onze activiteiten erop gericht om te voldoen aan de deugdelijkheidseisen.

In onze strategische visie neemt de sociaaleconomische context van Rotterdam-Zuid een belangrijke plaats in. Op Zuid en met name in de zeven focuswijken komen drie keer zoveel kinderen voor in kansarme situaties dan elders in Nederland. PCBO-scholen voelen het dan ook als opdracht om ambitieus te werken aan kansengelijkheid voor onze kinderen.

Wij zien het als onze opdracht om met onze PCBO-scholen bij te dragen aan een hoopvolle toekomst voor de kinderen van Rotterdam-Zuid. Met een brede ontwikkeling rusten wij kinderen toe voor een toekomst in een diverse, complexe samenleving waarin zij hun passie en talenten benutten en uitstralen. Samen met de partners die deze opdracht delen, doen wij wat hiervoor noodzakelijk is.

Klik [hier](#) voor de volledige strategische visie.

De vier thema's van PCBO zijn:

- **Kind centraal:**
Met ons onderwijs voeren we het kind binnen in een wereld die het nog niet kent. We helpen het te reiken naar wat onbereikbaar lijkt. Wat "het kind nodig heeft" is daarbij onze leidraad. We beloven het kind vanuit gezamenlijk perspectief en vanuit onze democratische waarden het beste te doen om het te laten worden wie het wil zijn. Bij elk kind koesteren wij hoge verwachtingen. Kinderen leren bij ons met hoofd, hart en handen. Zij leren zelf de regie te nemen, eigenaar te zijn van hun leer- en ontwikkelproces.
- **Ouders als partners:**
Op onze scholen werken ouders, het team en de leerlingen samen. Dit doen wij door wederzijds vertrouwen, interesse en respect te tonen en open te staan voor elkaars kwaliteiten, waarbij het kind altijd centraal staat. Ouders willen het beste voor hun kind. Wij vragen hen wat zij van de school verwachten en wat zij willen bijdragen aan de school als gemeenschap. We vertellen hen wat er op school gebeurt en betrekken hen bij het onderwijs. Ouders weten zich goed geïnformeerd en voelen zich gehoord door de school.
- **Vakmanschap en meesterschap:**
PCBO als geheel vormt met alle medewerkers en externe betrokkenen een gemeenschap met daarin oog voor de talenten en diversiteit van alle betrokkenen. Elke school is hiervan lid en vormt zelf met leerlingen, ouders, medewerkers een deelgemeenschap. Deel uitmaken van de gemeenschap PCBO, is van meerwaarde. Met elkaar, binnen en tussen scholen, worden ervaringen uitgewisseld, wordt kennis gedeeld en nieuwe kennis en inzichten ontwikkeld.
- **De wereld om ons heen:**
Inspirerend kwaliteitsonderwijs geven betekent voor ons ook kinderen leren te ontdekken wat zij nog niet kennen en zich te oriënteren op de buitenwereld. Met de kinderen gaan we regelmatig op 'werkbezoek' zodat zij geïnspireerd worden zich een beeld te maken van hun toekomst. We helpen kinderen een keuze te

maken voor een passende VO-school. We realiseren doorgaande leerlijnen en stemmen voor elk kind passend pedagogisch en didactisch handelen af in de scholen en in enkele Integrale Kind Centra.

Toegankelijkheid & toelating

PCBO wil onderwijs bieden vanuit de christelijk geïnspireerde traditie en medewerkers doen dat met inzet van hoofd, hart, handen en ziel. Dat betekent in principe dat er bij PCBO niemand wordt uitgesloten. Er is ruimte voor andere geloofsinspiraties.

Strategische doelstellingen 2019

De belangrijkste doelstellingen, naast de continue aandacht voor het onderwijs in onze scholen waren in 2019 de ontwikkeling van een visie op leren, de doorontwikkeling van onze kwaliteitscultuur, de ontwikkeling van een communicatie en marketingplan, de dagprogrammering op onze Children's Zone scholen, het ontwikkelen van een meerjarenbeleid op het gebruik van ICT en het verduurzamen van de onderwijs huisvesting.

Visie op leren

In mei 2019 zijn het College van Bestuur en de schooldirecteuren onder leiding van een externe met een inspiratiebijeenkomst op dit thema gestart. Een deel van de directeuren heeft het onderwijscongres Making Shift Happen van de CBE-groep, dat geheel in het teken stond van 'visie op leren', bezocht. Verder heeft er een studiedag met de gehele directiegroep over dit thema plaatsgevonden en hebben de directeuren de opdracht gekregen om in de eigen school twee artikelen en een Webinar te bespreken. Het bespreken van deze artikelen had als doel input mee te nemen in de ontwikkeling van de visie. De externe adviseur heeft de opbrengsten verzameld en verwerkt in een beknopt visiedocument. Het op deze wijze gezamenlijk ontwikkelde gedachtengoed dient als richtsnoer in de dialoog in de organisatie over onderwijskwaliteit en als basis om onze visie op onderwijskwaliteit verder te ontwikkelen.

Voor het onderwerp doorontwikkelen kwaliteitscultuur zie hoofdstuk 2.1.

Children's Zone scholen: focus op kwaliteit

Vanaf schooljaar 2019-2020 10 is gestart met het aanbieden van 10 uur dagprogrammering op de scholen in de zeven focuswijken. PCBO heeft deze ontwikkeling benut als katalysator om het onderwerp onderwijskwaliteit nog meer op de kaart te zetten. In samenwerking met de andere in de focuswijken actieve schoolbesturen is door een aantal directeuren gewerkt aan een Visie op Meesterschap. Doelen zijn om binnen de dagprogrammering de kwaliteit van het onderwijs te verhogen en het beroep als leraar in de CZ-scholen aantrekkelijker te maken.

Ontwikkeling communicatie en marketingplan

Mede door het lerarentekort is besloten te werken aan een duidelijk en aantrekkelijk profiel en de website te vernieuwen. Onder leiding van een externe is in samenspraak met het College van Bestuur het programma "Profiel en Communicatie" geschreven. Door een uitgebreid onderzoek van deze externe is onderzocht hoe PCBO zich profileert en hoe verschillende stakeholders tegen PCBO aankijken. Voor onze medewerkers zijn verschillende masterclasses georganiseerd waarin verschillende aspecten van communicatie aan bod komen.

Meerjarenbeleid gebruik van ICT

We hebben ter voorbereiding van een te ontwikkelen beleidskader een nulmeting uitgevoerd onder onze scholen waarbij de infrastructurele en hardwarematige aspecten en thema's als de inzet van ICT in het primaire proces, communicatie, administratie en de rol en facilitering van ICT-coördinatoren in kaart is gebracht. Scholen hebben zichzelf op basis van een zelfanalyse en ambities ingedeeld in een drietal categorieën: basis op orde, verbinding middelen aan visie en innovatiewens. Op basis van deze analysefase is een meerjarig strategisch beleidskader uitgewerkt dat de komende jaren wordt uitgewerkt. Daarnaast werken scholen in samenwerking met de gemeente Rotterdam aan digitale geletterdheid.

Verduurzamen van de onderwijs huisvesting

Informatieplicht

Voor 1 juli 2019 heeft PCBO invulling gegeven aan de informatieplicht energiebesparing. Voor de scholen met een verbruik boven de grenswaarden is tijdig melding gedaan via het e-loket van de RVO. Maatregelen die voortvloeien uit deze melding zijn deel in 2019 meegenomen in het reguliere onderhoud of zijn ingepland voor de komende jaren

Energiebesparing

In 2019 is nader onderzoek uitgevoerd naar de geschiktheid voor het plaatsen van zonnepanelen op onze scholen. Dit onderzoek vormt de basis om de komende jaren op een duurzame wijze in onze energiebehoefte te voorzien. Concreet is in 2019 opdracht gegeven om zonnepanelen te plaatsen op onze basisschool De Hoeksteen.

1.3 Dialoog

Verbonden partijen

Het College van Bestuur neemt deel aan de overleggen op stedelijk bestuurlijk niveau: de sectorkamers Primair Onderwijs, de sectorkamer Het Jonge Kind en de stuurgroep Huisvesting.

Een belangrijke groep stakeholders zijn de peuterspeelzaal aanbiedende instellingen. In het kader van het stedelijke Nul-groepen beleid heeft PCBO contact met alle peuterspeelzaal aanbiedende instellingen in Rotterdam-Zuid en worden afspraken gemaakt die voor die instellingen en voor PCBO-scholen van gezamenlijk belang zijn.

Scholen hebben met veel VO-scholen contact in verband met de plaatsing van kinderen in het voortgezet onderwijs. Op bestuurs- en schoolniveau wordt samengewerkt met CVO, bijvoorbeeld met pre-gymnasiumprogramma's en in de Zuidergymnasiumbasischool.

Het College van Bestuur heeft intensieve contacten met de InHolland en met de Hogeschool Ede over het plaatsen van studenten van de PABO. Deze contacten leiden tot diverse vormen van werkplek leren en tot een continue instroom van afgestudeerden in de scholen.

In Rotterdam-Zuid wordt het nationaal Programma Rotterdam-Zuid uitgevoerd, een overheidsprogramma waarin in een periode van 20 jaar het leren, wonen en werken in dit gebied significant moet worden verbeterd. (www.nprz.nl). PCBO is met een groot deel van haar scholen in dit gebied actief. De voorzitter van het CvB van PCBO is in november 2019 toegetreden tot het bestuur van het NPRZ en zit de Onderwijstafel voor, een platform waarin PO, VO, MBO- en HBO-instellingen uit Rotterdam participeren.

Samenwerkingsverbanden

PCBO maakt deel uit van de samenwerkingsverbanden PPO en FOKOR.

Alle Rotterdamse basisscholen, scholen voor speciaal basisonderwijs en speciaal onderwijs werken binnen PPO Rotterdam samen om ieder kind het onderwijs te bieden dat het nodig heeft. Doelstelling is het basisonderwijs in Rotterdam zo goed toerusten dat ook kinderen die extra ondersteuning nodig hebben naar een reguliere basisschool in hun eigen buurt kunnen.

FOKOR is de vereniging voor samenwerkende schoolbesturen voor (speciaal) basis- en (speciaal) voortgezet onderwijs in Rotterdam.

Klachtenbehandeling

Er zijn in 2019 zeven klachten ingediend bij het College van Bestuur. Vijf klachten zijn in een gesprek met bestuur en schooldirectie opgelost. Een klacht is niet in behandeling genomen door het bestuur omdat de kwestie op schoolniveau is opgelost. Een klacht is ingediend bij de landelijke klachtencommissie, deze is voor behandeling weer ingetrokken.

2. Verantwoording beleid

2.1 Onderwijs & kwaliteit

Onderwijs en kwaliteit

Onderwijskwaliteit

In 2019 zette PCBO in op het ontwikkelen van een kwaliteitskader, kwaliteitskalender en bijbehorende instrumenten. In dit kwaliteitskader is aandacht voor de definitie van kwaliteit, zicht op kwaliteit door het bestuur en het afleggen van verantwoording over onderwijskwaliteit (zie Ontwikkelingen)

Doelen en resultaten

Ook in 2019 is de kwaliteit van de scholen door het bestuur gemonitord. Het bestuur stuurt op kwaliteitsverbetering en het vergroten van ambities. Scholen waar zorgen zijn over de kwaliteit worden vanuit het bestuursbureau begeleid. Betreffende scholen stellen een verbeterplan op en voeren cyclisch voortgangsgesprekken met het bestuur. Het bestuur stuurt hierbij op het proces. Ook bij scholen waar geen zorgen zijn om de onderwijskwaliteit is het bestuur betrokken. Daar wordt onder andere meegedacht over het versterken of uitbouwen van aspecten van eigen kwaliteit.

Ontwikkelingen

In 2019 is ingezet op het ontwikkelen van een nieuw kwaliteitskader voor PCBO. In een begeleidingsgroep kwaliteit bestaande uit directeuren, is samen met de beleidsadviseur onderwijs en kwaliteit en een externe expert nagedacht over de definitie van kwaliteit, het hebben van zicht op kwaliteit op bestuursniveau en het afleggen van verantwoording over de onderwijskwaliteit. De contouren van het kwaliteitskader, de bijbehorende kwaliteitskalender en de instrumenten krijgen vorm. In de tweede helft van het schooljaar 2019-2020 zal de begeleidingsgroep kwaliteit tijdens een directie-overleg de stand van zaken presenteren en zal het kwaliteitskader worden vastgesteld. Na vaststelling zal gewerkt worden aan doorontwikkeling.

Onderwijsresultaten

Eindtoets

In 2019 werd net als in 2018 op 8 scholen de Centrale Eindtoets afgenomen en op 18 scholen de IEP-eindtoets. Zeven scholen scoorden boven het landelijk gemiddelde; drie scholen scoorden onder de ondergrens van de inspectie.

In onderstaande tabellen wordt voor zowel de CET als de IEP voor drie jaren aangegeven wat de behaalde gemiddelde toetsscore is voor PCBO, hoeveel scholen deelnamen aan de toets en hoeveel scholen boven of onder de ondergrens van de inspectie scoorden.

Centrale Eindtoets

	Gemiddelde score PCBO	Aantal deelnemende scholen CET	Aantal scholen boven ondergrens inspectie	Aantal scholen onder ondergrens inspectie
2016-2017	533.8	11	8	3
2017-2018	534.2	8	7	1
2018-2019	534	8	6	2

IEP

	Gemiddelde score PCBO	Aantal deelnemende scholen IEP	Aantal scholen boven ondergrens inspectie	Aantal scholen onder ondergrens inspectie
2016-2017	78.7	15	12	3
2017-2018	78.6	18	13	5
2018-2019	80,5	18	17	1

De behaalde eindtoetsresultaten per school zijn te raadplegen via www.scholenopdekaart.nl.

Tweemaal per jaar wordt op alle scholen de LVS-toetsen van CITO afgenomen. Scholen maken een analyse en gebruiken deze analyse om hun onderwijs af te stemmen. Ook leveren de scholen elke toetsronde een analyse aan ten behoeve van het bestuur. In deze analyse wordt ingegaan op de sinds de voorgaande toetsronde ingezette interventies en de resultaten daarvan. Daarnaast beschrijft elke school een aantal positieve signalen en hoe deze successen worden geborgd en maximaal drie zorgsignalen, waarbij wordt aangegeven tot welke interventies deze leiden. Scholen ontvangen vanuit het bestuur een terugkoppeling op de aangeleverde analyse. Daar waar zorgen zijn of de analyse vragen oproept, wordt het gesprek met de school gevoerd. Gesprekken vinden ook plaats op verzoek van scholen zelf.

Inspectie

Op basis van drie maal onvoldoende eindopbrengsten vond in januari 2019 een kwaliteitsonderzoek plaats op een school. Deze school kreeg na dit bezoek de beoordeling onvoldoende. Ten tijde van het onderzoek was op de school al gestart met een verbetertraject. Het verbeterplan is op basis van de bevindingen van de inspectie verder aangescherpt.

Op de school die in 2018 het oordeel zeer zwak kreeg, vond in juni 2019 een herstelonderzoek plaats. De inspectie oordeelde dat een flinke kwaliteitsverbetering had plaatsgevonden en beoordeelde de kwaliteit als voldoende.

In november 2019 werd op een school een kwaliteitsonderzoek uitgevoerd bij de schakelklassen. Aangezien deze schakelklassen nooit eerder werden bezocht door de inspectie, werd dit onderzoek beschouwd als 0-meting. Aan het kwaliteitsonderzoek is derhalve geen oordeel verbonden. Wel zijn aanbevelingen gedaan. Na een jaar volgt een herstelonderzoek waaraan wel een oordeel zal worden verbonden.

In december 2019 vond op een school op basis van de jaarlijkse risicoanalyse van de inspectie een kwaliteitsonderzoek plaats. Tijdens dit onderzoek is de kwaliteit van het onderwijs op deze school als onvoldoende beoordeeld. De kwaliteitsproblemen op deze school waren bij het bestuur al in beeld. Op de school werd al gewerkt met een verbeterplan. De aanbevelingen van de inspectie sloten aan bij de inzet in het verbeterplan. Deze inzet wordt gecontinueerd in het toewerken naar de kwaliteitsverbetering.

Twee scholen maakten deel uit van de steekproef voor deelname aan een thema-onderzoek gericht op extra ondersteuning. Tijdens deze onderzoeken is geen oordeel uitgesproken over de kwaliteit van het onderwijs. Wel zijn opmerkingen en aanbevelingen van de inspectie meegenomen in het vormgeven van en het denken over extra ondersteuning, zowel op de betreffende scholen als bestuursbreed.

Visitatie

Er heeft tijdens het verslagjaar geen bestuurlijke visitatie plaatsgevonden.

Internationalisering

Meerdere PCBO-scholen hebben Engels opgenomen in het curriculum. Alle scholen besteden aandacht aan wereldburgerschap.

Passend onderwijs

PCBO maakt samen met 21 schoolbesturen onderdeel uit van het samenwerkingsverband Passend Onderwijs Rotterdam (www.pporotterdam.nl). Deze besturen bieden gezamenlijk onderwijs in Rotterdam voor ruim 50.000 leerlingen. In Rotterdam is gekozen voor een centraal model. PPO biedt onderwijsondersteuning op maat op de scholen via maatwerkbudgetten en faciliteert scholen om op wijkniveau te werken via wijkmaatwerkbudgetten. PPO beschrijft haar doelstellingen in het ondersteuningsplan, dat wordt goedgekeurd door de Algemene Ledenvergadering, bestaande uit de aangesloten besturen.

Er wordt gewerkt vanuit de volgende actielijnen:

1. Rotterdamse kinderen volgen thuisnabij, passend onderwijs
2. Ouders worden als samenwerkingspartner optimaal betrokken
3. Samen werken op het snijvlak van onderwijs en zorg

PCBO besteedt de middelen die in het kader van de lumpsum worden uitgegeven aan de inzet van extra personeel.

2.2 Personeel & professionalisering

Doelen en resultaten

In 2019 heeft het college van bestuur veel aandacht gehad voor de gevolgen van het lerarentekort en heeft ondersteuning geboden aan de scholen om in de vacatures te voorzien. Hiervoor is actief meegedacht in de vormgeving en uitvoering van de plannen in G5-verband en op stedelijk niveau. Trots zijn we op de werving van een substantieel aantal zij instromers en de ontwikkelingsmogelijkheden die via deze plannen kunnen worden aangeboden aan ons personeel.

Ontwikkelingen

In 2019 is onder begeleiding van een extern adviseur een start gemaakt met de ontwikkeling van een visie op goed werkgeverschap. De verwachting is dat deze in de tweede helft van 2020 besproken zal gaan worden met de intern betrokkenen waarna de verdere inrichting van het personeelsinstrumentarium verder ter hand kan worden genomen.

Uitkeringen na ontslag

Ingeval van gedwongen ontslag zijn de gesprekken erop gericht om in alle redelijkheid tot een billijke en bij de onderwijssector passende ontslagvergoeding te komen waarbij de richtlijnen vanuit het Participatiefonds de ondergrens vormen en de berekeningsgrondslagen van de transitievergoeding een uiterste bovengrens.

Ter voorkoming van uitkeringen na ontslag worden de maatregelen gehanteerd volgens het reglement van het Participatiefonds. Inspanningen worden verricht door het onderhouden van de beoordelingsgesprekken bij tijdelijke aanstellingen, streven om bij mogelijk ontslag de werknemer te behouden in eigen functie, voor eigen organisatie en ook ondersteuning bieden bij het zoeken/begeleiden en verwerven van een werkring buiten de eigen organisatie. Voor de toekomst is het van belang om extra aandacht te hebben voor duurzame inzetbaarheid. Onderzoek is nodig of dit kan worden vormgegeven in een personeelsbeleidsplan met aandacht voor begeleiding van nieuwe collega's, coaching en/of scholing.

Aanpak werkdruk

Werkdrukmiddelen

Na bekendmaking van het werkdrukakkoord en berekenen van het bedrag is de informatie door de schooldirecties gedeeld met de personeelsgeleding van de medezeggenschapsraad (PMR) en team. Het budget en de voorwaarden zijn doorgenomen in teamvergaderingen. Per school is de aanpak verschillend, maar bij iedere school is een inventarisatie gedaan naar wensen van alle collega's. Deze inventarisatie is besproken tijdens een teamvergadering. In die teamvergadering is door middel van scoring of stemming door alle teamleden aangegeven welke aanpak de voorkeur heeft. De uitkomst is door de directie besproken met hun team en PMR. De PMR heeft bij alle scholen hun goedkeuring verleend. Een aantal scholen hebben de uitkomst bekendgemaakt via de nieuwsbrief.

Niet-financiële maatregelen die genomen zijn, zijn o.a.:

- Meer handen in de klas, bijvoorbeeld door inzet stagiaires
- Administratieve taken deels weghalen bij leerkrachten
- Ouders inschakelen voor organiseren activiteiten
- Structuur groepsplannen nader bekijken
- Vergaderdruk verminderen
- Aanpassing taakbeleid

We hebben voor het schooljaar 19/20 de beschikking over € 220,08 per leerling. Voor het schooljaar 18/19 was het bedrag € 155,55 per leerling.

De middelen worden onder meer ingezet voor extra handen in de klas, vakleerkrachten, inhuur begeleiding voor buitenschoolse activiteiten, netwerkbeheer, materialen voor ICT, orthotheek en handvaardigheid.

Begroting voor het schooljaar 2019/2020:

• Eigen personeel	€ 967.300
• Inhuur van personeel	€ 434.500
• Materieel	€ 102.200
Totaal	<u>€ 1.504.000</u>

Uitgaven in 2019:

- Eigen personeel	€ 802.156
- Extern personeel	€ 351.210
- Materieel	€ 26.321
- Scholing	<u>€ 1.662</u>
Totaal	<u>€ 1.181.349</u>

Strategisch personeelsbeleid

Afstemming op de onderwijskundige visie

De strategische visie van Stichting PCBO, Meesterschap op Zuid, staat geheel in het teken van het bereiken van excellente onderwijskwaliteit. In 2019 is een aanzet gemaakt om de strategische visie nader in te vullen. Aansluitend daarop zal het personeelsbeleid, toegespitst op de realisatie van onderwijskwaliteit en op de onderwijskundige visie, worden vormgegeven. Het realiseren van de gestelde onderwijsdoelstellingen is een uitdaging gezien de ingewikkelde maatschappelijke ontwikkelingen zoals het lerarentekort. HR zal een vertaalslag moeten maken om te komen tot een strategisch personeelsbeleid, zodra helder is wat de gewenste rol is van HR. Samen met het bestuur en de schoolleiders kan dat inzichtelijk gemaakt worden.

Dialogoog

De kaders van het personeelsbeleid krijgen vorm in dialoog met schoolleiders via forumbijeenkomsten waarna de schoolleiders binnen de kaders het school specifieke personeelsbeleid afstemmen op de kenmerken van de school met in achtneming van de bevoegdheden van de personeelsgeleding van de medezeggenschapsraad. Waar nodig vindt ook overleg plaats met specifieke groepen medewerkers binnen de organisatie. Het medezeggenschapsreglement kan bijdragen aan het binden en boeien van de medewerkers. En zorgen voor samenwerking tussen de medewerkers (leraren, onderwijsondersteuners, IB-ers), schoolleiders en bestuurders.

Monitoring en evaluatie zal nader worden uitgewerkt als het eerdergenoemde kwaliteitskader vorm heeft gekregen.

2.3 Huisvesting & facilitair

De gemeente Rotterdam is verantwoordelijk voor het goed huisvesten van scholen in het primair, voortgezet en speciaal onderwijs. Hoe beter de leeromgeving, des te beter leerlingen functioneren. Daarom spant de gemeente zich om in de onderwijshuisvesting waar nodig te verbeteren. PCBO participeert actief in het bestuurlijk overleg en heeft in 2019 meegewerkt aan de totstandkoming van onderstaand beleid.

Integraal Huisvestingsplan

Een van de doelen uit het Masterplan Onderwijs en het onderwijsbeleid Gelijke kansen voor elk Talent is het verbeteren van de onderwijskwaliteit van scholen. Het nieuwe Integraal Huisvestingsplan (IHP) 2020 – 2023 voor het primair, voortgezet en speciaal onderwijs speelt hierin een belangrijke rol. In het IHP zijn twee centrale ambities voor 2035 vastgesteld:

1. evenwichtiger onderwijsaanbod

Betere geografische spreiding van gevarieerd en goed onderwijs over de stad en de wijken. Vraag en aanbod sluit beter op elkaar aan.

2. betere kwaliteit huisvesting

Bij nieuwbouw van scholen duurzamer en flexibeler bouwen, zodat groei, krimp en medegebruik makkelijker op te vangen en in te passen zijn. Dit geldt ook voor de verbouw van verouderde schoolgebouwen. Schoolgebouwen zijn geschikt voor kinderopvang met voorschoolse educatie.

Naast deze strategische keuzes is er aandacht voor het onderhoud en de verduurzaming van onze schoolgebouwen onderwerp van aandacht geweest.

Huisvesting & facilitair

	Behaald	Deels behaald	Niet behaald
Nieuwbouw/renovatie			
* Het Open Venster		❖	
* De Sleutel		❖	
* Pniël		❖	
* Da Costa		❖	
IHP		❖	
Onderhoud			
* preventief/contract	❖		
* meerjarig	❖		
Duurzaamheid			
* zonnepanelen Waterschip	❖		
* zonnepanelen Hoeksteen		❖	

Nieuwbouw

De gemeente heeft begin 2018 een herstart gemaakt in het bouwproces voor de nieuwbouw voor Het Open Venster. Er moet een nieuw ontwerp worden gemaakt dat de komende 3 jaar dan wordt gerealiseerd. In 2019 zijn de architect en de adviseurs geselecteerd en geselecteerd. Begin 2020 zal een bouwteam worden geformeerd. De streefdatum voor de oplevering is verschoven naar eind 2022. Omdat de gemeente Rotterdam bouwheer is, leidt de bouw niet tot een direct financieel risico.

Het ontwerp voor de nieuwbouw van De Sleutel is begin 2018 goedgekeurd. In 2019 is de fundering gelegd en vooralsnog staat de oplevering in 2020 gepland. De bouwheer voor dit project is Woonstad.

Voor de renovatie van de Pniëlschool is de businesscase goedgekeurd. In 2019 is een definitief ontwerp gemaakt en aan de gemeente aangeboden. In 2020 zal een aannemer worden gecontracteerd.

Voor de Da Costaschool is in 2018 met de gemeente overeengekomen dat voor deze school nieuwbouw zal worden gerealiseerd. De uitvoering van deze afspraak is afhankelijk van de verhuizing van een school van een ander bestuur. De uitwerking van de businesscase is gestart in 2019. Begin 2020 zal de businesscase aan de stuurgroep huisvesting van de gemeente Rotterdam worden aangeboden.

De splitsing van de Doorstroom is wederom uitgesteld. In oktober 2017 is een onderzoek uitgevoerd in gezamenlijke opdracht van PCBO en de gemeente naar de consequenties van de splitsing van het pand. Hierbij is een kostenraming opgesteld. Ook in 2019 hebben we nog geen definitief akkoord van de gemeente ontvangen, waardoor de uitvoering nog niet is gestart. Definitieve besluitvorming en uitvoering vinden plaats na uitwerking van de gebiedsgesprekken medio 2020.

IHP

In 2019 heeft de gemeente Rotterdam gesprekken gevoerd met de Rotterdamse schoolbesturen hetgeen moet leiden tot het Integraal huisvestingsplan 2019-2023. In dit plan staan onder andere de volgende projecten genoemd: Margrietschool, de Elout van Soeterwoudeschool, Bogermanschool, Beatrixschool IJsselmonde, dependance De Parel.

Contractonderhoud

In 2019 stond in de meerjarenonderhoudsplanung € 341.600 opgenomen voor contractonderhoud. Er is € 285.800 uitgegeven, een onderbesteding van ca. € 56.000. De onderbesteding is verklaarbaar door het feit dat in de planning rekening wordt gehouden met onvoorziene uitgaven (begroot bedrag per m2 bruto vloeroppervlakte). Deze onvoorziene uitgaven zijn nauwelijks aan de orde geweest.

Meerjarig onderhoud van de gebouwen

Vanaf 2015 is voor binnen- en buitenonderhoud één gezamenlijke voorziening getroffen. De dotatie is bepaald aan de hand van het in 2018 geactualiseerde meerjarig onderhoudsplan voor het binnen- en buitenonderhoud.

Vooruitlopend op de vanaf 2021 verwachte aanscherping van verslaggevingsregels voor de opbouw van de voorziening groot onderhoud is er in 2018 een extra dotatie gedaan, waardoor het saldo in de voorziening per gebouw positief is en blijft voor de komende jaren. In 2019 is er een extra dotatie gedaan in verband met werkzaamheden welke niet zijn opgenomen in het onderhoudsplan.

Bij de bepaling van de voorziening groot onderhoud ultimo 2019 is gebruik gemaakt van de tijdelijke uitzonderingsbepaling tot en met 2020 conform RJO artikel 4, lid 1c.

In 2019 stond volgens het meerjarenonderhoudsplan onderhoud gepland voor de scholen voor een bedrag van € 1.453.860 inclusief btw. In 2019 is € 1.899.400 besteed inclusief uitgestelde werkzaamheden uit voorgaande jaren. De overschrijding betreft uitgaven ten laste van gereserveerde gelden van 2017 en 2018. Per ultimo 2019 staat nog een bedrag ad € 639.000 gereserveerd voor uitgestelde werkzaamheden.

Duurzaamheid

Sinds 2018 is een energicoördinator verbonden aan het bestuursbureau die ons adviseert over te nemen stappen in het kader van duurzaamheid.

In 2019 zijn resultaten geboekt op het in kaart brengen van het energieverbruik, optimalisatie van energiebelasting en gasaansluitingen.

Er is opdracht gegeven voor het plaatsen van zonnepanelen op twee scholen. Verder is onderzocht of onze schoollocaties geschikt zijn voor plaatsing van zonnepanelen, vooralsnog zijn 10 locaties als geschikt beoordeeld. De zonnepanelen bij het Waterschip zijn geplaatst in maart 2019. In 2020 zullen de zonnepanelen bij de Hoeksteen in gebruik worden genomen.

Op 21 juni 2019 is de rapportage voor de Informatieplicht Energiebesparing ingediend bij RVO.

In de komende 2 jaar moeten een aantal verplichte maatregelen worden uitgevoerd o.a. het aanbrengen van spouwmuurisolatie en het vervangen van tl-armaturen.

Ingeval van nieuwbouw en renovatie zullen toekomstige ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid in de planvorming worden betrokken.

2.4 Financieel beleid

Financieel beleid

In de afgelopen jaren is de discussie over een hoge vermogenspositie door PCBO gevolgd. Met de PO-raad vinden we het belangrijk dat onze inkomsten ten goede komen aan het onderwijs op onze scholen. De bekostigingssystematiek en de verplichte financieel administratieve inrichting leiden ertoe dat ongewild ons vermogen groeit. We weten namelijk pas aan het eind van het jaar hoeveel geld wij exact te besteden hebben en de boekhoudregels laten het niet toe om alle baten toe te rekenen naar het jaar waarin de uitgaven plaatsvinden. Wij zijn dan ook voorstander van de nieuwe bekostigingssystematiek die door de overheid wordt ontworpen die ons eerder in het jaar inzicht geeft in de verwachte inkomsten.

Ook het gemeentelijk subsidiebeleid had in 2019 te maken met veel wijzigingen o.a. de dagprogrammering waardoor scholen ook voorzichtig zijn geweest in hun financiële keuzes en veel aandacht noodzakelijk was voor een andere inrichting van het gemeentelijk onderwijsbeleid die prioriteit kreeg.

Desalniettemin zijn in 2019 scholen met hoge eigen vermogensposities gevraagd om plannen te ontwikkelen om die reserves af te bouwen die vervolgens in de jaaragenda 2020 een plek hebben gekregen.

Daarnaast is nagedacht over genormaliseerde kengetallen om de effecten van de verplichte financiële inrichting te corrigeren. Deze correcties hebben o.a. te maken met de verschillen in de verslagjaren van inkomsten en uitgaven, de investering in materiële vaste activa ten laste van ontvangen subsidies waarvan de continuïteit niet gegarandeerd is.

Algemene uitgangspunten

Over het algemeen is het uitgangspunt voor het financieel beleid dat de rijksvergoeding toereikend moet zijn. Daarbij denken we wel op lange termijn. Het bestuur kiest voor een effectieve en efficiënte besteding van de middelen op basis van de ontvangen en eventueel nog te ontvangen bekostiging. Nu de arbeidsmarkt een proactieve houding vraagt en de financiële positie publieke aandacht vraagt is er de mogelijkheid om in een zeker jaar een negatief resultaat toe te staan.

Doelmatigheid

Bij de beoordeling van investeringen en uitgaven met een materieel belang worden de richtlijnen vanuit het ministerie gehanteerd:

- 1 Passen de uitgaven binnen het onderwijsdoel?
- 2 Is er een zakelijk belang?
- 3 Is er gepaste soberheid?
- 4 Zijn er voor kosten gemotiveerde keuzes gemaakt?
- 5 Zijn de kosten proportioneel in relatie tot de activiteiten?

Er wordt een meerjarenbegroting opgesteld en ter goedkeuring aan de Raad van Toezicht voorgelegd.

	Behaald	Deels behaald	Niet behaald
Dalende reservepositie			❖
Afnemende personele reserve scholen		❖	
Gemeentelijke subsidies:			
- (V)SMW	❖		
- VVE	❖		
- Integrale beschikking		❖	
Rijkssubsidies			
- Prestatiebox	❖		

Dalende reservepositie

Het begrote resultaat voor 2019 was negatief vanwege het voornemen extra middelen vanuit de reserves in te zetten ter bevordering van kwalitatief goed onderwijs. Echter het gerealiseerde resultaat is positief o.a. door de aanpassingen in de bekostiging, het laat tot stand komen van de CAO en de krapte op de arbeidsmarkt waardoor de begrote formatie niet is gerealiseerd.

Afnemende personele reserve scholen

Er wordt momenteel veel aandacht gegeven aan het besteden van de spaarsaldi van voorgaande schooljaren. Scholen leveren plannen in ter besteding van deze gelden. De gelden worden o.a. ingezet ter verrekening van de tekorten uit andere schooljaren en ter voorkoming van tekorten op het huidige schooljaar. De spaarsaldi van voorgaande schooljaren worden langzaam afgebouwd.

(Voor)School Maatschappelijk Werk ((V)SMW)

Doel van het (V)SMW is het bieden en/of regelen van school gebonden zorg- en hulpverlening aan kinderen/leerlingen en hun ouders/ verzorgers en het ondersteunen van de (voor)schoollocatie binnen de zorgstructuur waarvan de (v)SMW'er deel uitmaakt. De (v)SMW'er biedt kortdurende hulpverlening, toeleiding naar hulp en schoolondersteuning (ondersteuning aan de leerkracht en in de klas).

In juni 2019 is de subsidie over 2018 vastgesteld door de gemeente conform de beschikking en verantwoording. De verantwoording over 2019 is in maart 2020 ingediend bij de gemeente.

Activiteiten conform de aanvraag zijn uitgevoerd.

Vroeg en Voorschoolse Educatie (VVE)

De peuterspeelzalen worden bekostigd vanuit de gemeentelijke subsidie VVE. Het doel is een 'vliegende start' realiseren voor twee- en driejarige kinderen. De subsidie wordt verleend op basis van het aantal groepen. Per september 2019 zijn 9 peuterspeelzalen gestart met een uitbreiding van aantal uren voorschoolse educatie.

In mei 2019 is de verantwoording over 2018 goedgekeurd door de gemeente. De verantwoording over 2019 is in april 2020 ingediend bij de gemeente. Niet alle aangevraagde groepen zijn heel 2019 bezet geweest, waardoor de vaststelling lager zal zijn dan de beschikking.

Integrale beschikking Rotterdams Onderwijsbeleid

De subsidie wordt verleend ten behoeve van de uitvoering van activiteiten/prestaties in het kader van Schoolontwikkelingsbudget, dagprogrammering CZ, burgerschapsinitiatieven, Rotterdamse Lerarenbeurs, vermindering ervaren werkdruk, talentscouting, zij-instroom, schakelklassen en ouderbetrokkenheid. De afrekening over het schooljaar 2018/2019 is in oktober 2019 ingediend. De activiteiten zijn merendeels uitgevoerd.

Prestatiebox

De regeling prestatiebox is bedoeld voor opbrengstgericht werken, cultuureducatie, professionalisering van leraren en schoolleiders. De inkomsten zijn niet geoormerkt, maar dienen te worden verantwoord volgens de reguliere systematiek van de jaarrekening. Er is deels gekozen voor een bovenschoolse inzet en deels inzet op de scholen.

Inkomsten prestatiebox primair onderwijs 2019	€ 1.334.300
Uitgaven 2019	€ <u>1.454.300</u> -/-
Ten laste van de reserve	€ 120.000

Voor 2018/2019 zijn voor circa € 1.837.500 verplichtingen aangegaan, waarvan aan het einde van het schooljaar nog ca. € 430.200 te besteden was. Voor het schooljaar 2019/2020 wordt € 1.626.500 ingezet conform onderstaande begroting.

Voor het schooljaar 2019/2020 hebben alle scholen een budget toegewezen gekregen, waar ze een onderbouwing voor hebben opgesteld. De scholen hebben de gelden ingezet voor extra formatie o.a. in de vorm van extra handen in de klas, splitsing van groepen en talentontwikkeling en voor materiële uitgaven waaronder aanschaf van computerapparatuur, netwerkinfrastructuur, scholing, materialen voor techniek, orthotheek en scholing. Verder zijn

de bovenschoolse activiteiten gecontinueerd, zoals IB-netwerk, Begaafd op Zuid, ouderbetrokkenheid, werkgroep ICT en zwakke scholen. Vanuit het zwakke scholen budget zijn gelden toebedeeld aan het Westpunt en de Pniël.

Begroting	2019/2020	
Bovenschoolse inzet:		
IB-netwerk	€	15.000
Ouderbetrokkenheid	€	60.000
Zorg in de school	€	9.000
ICT-werkgroep	€	50.000
Zwakke scholen	€	182.000
Playing for Success	€	25.000
Buzz 010	€	40.000
LIST project	€	53.250
Ondersteuning passend onderwijs	€	60.000
Begaafdheid op Zuid	€	278.000
	€	772.250
Schoolaanvragen totaal	€	854.250
	€	1.626.500

Op 31 december 2019 resteert een saldo van ca. € 1.471.600. Het niet gebudgetteerde deel zal o.a. worden ingezet ten behoeve van de projecten meer- en hoogbegaafden, verbetering van begripend lezen en extra handen in de klas.

Allocatie middelen

De budgetten worden per school berekend. De ontvangen subsidies worden over de verschillende beleidsterreinen verdeeld op basis van de berekeningsgrondslagen waarna budgethouders op basis van hun plannen reallocaties kunnen voorleggen aan het College van Bestuur.

De bekostiging voor de leerling-afhankelijke programma's van eisen en de personele bekostiging worden in formatie- en exploitatieoverzichten verder uitgewerkt en de daarin genoemde budgetten zijn voor de school taakstellend op de middellange termijn. Hierdoor wordt het mogelijk om budgetten over meerdere jaren te verdelen.

Voor fluctuaties in de uitgaven worden reserves aangehouden.

Op basis van de keuze voor deze vorm van financieel beleid worden de jaarlijkse vergoedingen van het rijk voor de volgende zaken aangewend:

- ter bestrijding van de jaarlijkse exploitatiekosten van de scholen in personele en materiële zin;
- toevoeging van een deel van de vergoeding aan voorzieningen of aan de reserve ter dekking van een mogelijke meerjarenbegroting.

Meerjarige onderhoudsplanning – binnen- en buitenonderhoud

Voor het groot onderhoud aan de schoolgebouwen is op basis van de meerjarige onderhoudsplanning een voorziening getroffen om fluctuaties in de resultaten te voorkomen. Op basis van de aanwezige plannen is er in 2019 een bedrag van € 1.840.000 gedoteerd aan de voorziening. In verband met werkzaamheden welke niet in de plannen zijn opgenomen is de dotatie met € 138.230 opgehoogd.

Er wordt een methodiek gehanteerd waarbij de kosten over het gehele onderhoudsplan van alle onderwijspanden worden bepaald en deze vervolgens worden gedeeld door de looptijd van het onderhoudsplan, rekening houdend met een opbouw per gebouw. De Richtlijnen voor de jaarverslaggeving gaan uit van het gelijkmatig opbouwen van de voorziening groot onderhoud per gebouw én per onderhoudscomponent tussen de momenten van het uitvoeren van het groot onderhoud (onderhoudscyclus), gedurende de gestelde levensduur van het pand. Er zal een landelijk

onderzoek worden uitgevoerd naar een verwerkingswijze die rekening houdt met de onderwijssector-specifieke aspecten. Deze nieuwe verwerkingswijze wordt naar verwachting vanaf 2021 verplicht.

Reserveringen

De omvang van de voorzieningen zijn in voorkomend geval gerelateerd aan meerjarenbegrotingen en investeringsplannen. De vrije ruimte wordt gebruikt voor het opvangen van tegenvallers of voor versneld investeren of innovatie.

Het bestuur beschikt over de volgende reserves:

- Algemene reserves
- Reserve huisvestingsbeleid
- Reserve onderwijsvernieuwing
- Personeel
- Meubilair

Treasury

Het College van Bestuur is verantwoordelijk voor het treasurymanagement van de stichting. Het treasurybeleid is in een statuut vastgelegd. De algehele doelstelling voor de treasuryfunctie bij PCBO is dat deze de financiële continuïteit van de organisatie waarborgt. Het beleid is erop gericht om een zo hoog mogelijk rendement te combineren met een zo laag mogelijk risico. Deze afweging wordt meegenomen in de productkeuze naar aard, looptijd en beschikbaarheid van middelen. In de praktijk wordt invulling gegeven aan dit profiel door gebruik te maken van spaarrekeningen. De vrije middelen zijn op een spaarrekening gezet tegen een variabele rente. De obligatieportefeuille is gesplitst in een privaat en een publiek deel. Het private deel zal worden belegd volgens een matig defensief risicoprofiel.

Het treasurystatuut voldoet aan de Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 6 juni 2016, nr. WJZ/800938, houdende regels voor onderwijsinstellingen omtrent het uitzetten van gelden, het aangaan van leningen en het aangaan van verbintenissen voor financiële derivaten en de Regeling van de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap van 5 december 2018, nr. FEZ/1402273, houdende wijziging van de Regeling beleggen, lenen en derivaten OCW 2016 in verband met aanpassing van de definitie van lidstaat in relatie tot de voorwaarden met betrekking tot het aangaan van leningen. Klik [hier](#) voor het treasurystatuut.

In 2019 zijn er geen mutaties geweest in de publieke portefeuille. In de private portefeuille hebben alleen wijzigingen plaatsgevonden binnen het Duurzaamfondsenmandaat. De overtollige middelen worden alleen kortlopend weggezet op spaarrekeningen bij solide banken.

Gedurende het verslagjaar is als volgt uitvoering gegeven aan dit beleid met de volgende middelen:

	31 december 2019	31 december 2018
Vast rentende obligaties met looptijd 2020 resp. 2019 tot 2033 (publiek), waarde	5.880.034	5.880.034
Duurzaam fondsen mandaat (privaat)	2.087.737	2.092.690
Spaarrekeningen, saldi (publiek)	29.547.632	27.229.000
Spaarrekeningen, saldi (privaat)	3.025.171	3.019.027
Betaalrekeningen, saldi	47.484	122.617
Kassaldi	4.350	4.812

Onderwijsachterstandenmiddelen

De onderwijsachterstandenmiddelen worden conform de bekostigingsmethodiek op basis van schoolscores van het CBS over de scholen verdeeld.

De middelen worden ingezet voor (extra) personele inzet.

2.5 Risico's en risicobeheersing

Risico's en risicobeheersing

De belangrijkste risico's liggen in de ontwikkeling van het aantal leerlingen, het verschil tussen vraag en aanbod van personeel en de veranderingen in de bekostiging op lokaal en nationaal niveau.

Ontwikkeling aantal leerlingen

Momenteel heeft de stichting voldoende schaalgrootte om fluctuaties in het aantal leerlingen op te vangen. Individuele scholen worden wel geconfronteerd met de consequenties van een dalend aantal leerlingen. Keuzes voor samenvoeging zouden echter kunnen leiden tot verlies van marktaandeel waardoor de schaalgrootte verder wordt aangetast. Kwaliteit van onderwijs en bedrijfsvoering vragen dus om creativiteit en een niet aflatende inzet. Er wordt ingezet op versterking van de ouderbetrokkenheid, aantrekkelijk maken van schoolgebouwen en nadere samenwerking met de voorschoolse periode.

Personeel

De vraag naar een hogere kwaliteit van onderwijs leidt tot een verhoging van de leerkrachtvaardigheden. Niet iedereen kan voldoen aan deze aangescherpte eisen. Verhoging van verzuim, werkdruk en uitval zijn signalen waar alert op gereageerd dient te worden.

Zorgelijk is in dit verband de discontinuïteit van de professionals die schooldirecties, personeelszaken dienen te ondersteunen op het gebied van deskundigheidsbevordering, begeleiding en een goede samenwerking bij een adequate re-integratie die dit risico moeten beheersen.

De huidige arbeidsmarkt leidt tot een toenemend verschil tussen vraag en aanbod. Naast een goede begeleiding van startende leerkrachten zijn er de nodige initiatieven met opleidingsinstituten en de Gemeente Rotterdam om de gevolgen te verkleinen.

ICT

In het belang van een adequate informatievoorziening en ongestoorde werking van de ICT-omgeving is een start gemaakt met de herinrichting van onze ICT-beleid, zowel op onze scholen als op het bestuursbureau.

Modernisering Participatiefonds

Het participatiefonds waar onze werkloosheidsuitkeringen zijn herverzekerd ontwikkelt een nieuw model waarin schoolbesturen deels eigen risicodragers worden voor de veroorzaakte uitkeringen. Afhankelijk van de beoordeling van de ontslaggrond kunnen wij voor 10 of 50 procent worden geconfronteerd met de uitkeringskosten.

Inkomsten materieel

Het behoeft geen betoog dat de materiële bekostiging sterk achterblijft bij de ontwikkeling van het onderwijs en de ontwikkeling van de prijzen.

Scherpe inkoopcontracten zijn al afgesloten voor de levering van kopieermachines, energie en schoonmaakonderhoud maar zelfs die contracten komen niet uit met de normvergoedingen die daarvoor staan.

De (mogelijke) gevolgen van COVID-19

De belangrijkste risico's die voortvloeien uit de huidige onzekere situatie inzake Covid-19 zijn:

- Verzorgen onderwijs op afstand.
De kernactiviteit van de instelling, het verzorgen van onderwijs, kan niet op de reguliere wijze plaatsvinden. In versneld tempo hebben de scholen maatregelen getroffen om het leren op afstand mogelijk te maken, waarbij krachten en expertises worden gebundeld. Niet alle leerlingen beschikten over de juiste devices om digitaal onderwijs te volgen. In totaal zijn er in de afgelopen periode ruim 600 apparaten gedoneerd door Stichting De Verre Bergen aan de leerlingen die ze op dit moment zo hard nodig hebben om te kunnen werken aan school, in contact te blijven met hun juf of meester en vriend(innet)jes of klasgenoten.
- Leerling welzijn.
Leerkrachten houden op afstand dagelijks contact met individuele leerlingen en studenten. We zijn ons ervan bewust dat dit verre van optimaal is, maar is op dit moment het maximaal haalbare.
- Bekostigingsonderzoek.
Problematiek inzake het bekostigingsonderzoek. Onduidelijkheid over aangepaste wet- en regelgeving vanuit het Ministerie

Risicomanagement

In 2018 zijn door de accountant enkele voorbeelden aangereikt hoe andere besturen hun risicoparagraaf opstellen. Besluitvorming op dit punt is nog onderwerp van onderzoek en zal 2020 verder worden opgepakt.

In afgelopen jaren is aandacht geweest voor een aantal risico's op fiscaal vlak en ICT, waaronder informatiebeveiliging.

3. Verantwoording financiën

Dit hoofdstuk verantwoordt de financiële staat van het bestuur. Het geeft de belangrijkste financiële gegevens weer en is los van de jaarrekening te lezen. De eerste paragraaf geeft een analyse van de staat van baten en lasten en de balans, en in de tweede paragraaf komt de financiële positie van het bestuur aan bod.

De bekostigingssystematiek, incl. de eind 2019 extra toegekende personele inkomsten en de verplichte financieel administratieve verwerking van baten en lasten in verschillende kalenderjaren hebben ertoe geleid dat ongewild het gerealiseerde resultaat € 3.448.000 is in plaats van het begrote resultaat van - € 868.000.

Onderstaand een opsomming van de grootste verschillen:

Hogere rijksbijdrage voor personele inkomsten t.b.v. nieuwe cao	€ 1.465.000
Hogere rijksbijdrage voor personele inkomsten prijsbijstelling	€ 225.000
Hogere rijksbijdrage voor inkomsten P&A/bestuursbureau	€ 340.000
Hogere bijdrage van samenwerkingsverband voor (wijk)maatwerkbudgetten	€ 115.000
Hogere rijksbijdrage voor materiële inkomsten vanwege groei	€ 106.000
Hogere gemeentelijke bijdrage voor materiële inkomsten	€ 225.000
Lagere uitgaven voor personele lasten	€ 600.000
Lagere uitgaven voor prestatiebox, o.a. vertraagde opstart deeltijdsetting Begaafd op Zuid	€ 315.000
Lagere uitgaven voor materiële kosten	€ 425.000
Resultaat gemeentelijke subsidie	€ 456.000
Resultaat kinderopvang als gevolg van nog af te schrijven investeringen	€ 35.000
	<u>€ 4.307.000</u>

De toename van het resultaat heeft twee hoofdoorzaken namelijk de aangepaste bekostiging door het Ministerie en het in 2020 tot stand komen van de nieuwe CAO waardoor er nog geen sprake was van hogere salariskosten in 2019.

We kunnen derhalve de conclusie trekken dat dit resultaat in 2020 zal worden genivelleerd.

3.1 Staat van baten en lasten en balans

Staat van baten en lasten

	Realisatie vorig jaar (T-1) 2018	Begroting verslagjaar (T) 2019	Realisatie verslagjaar (T) 2019	Vershil verslagjaar t.o.v. begroting	Vershil verslagjaar t.o.v. vorig jaar
BATEN					
Rijksbijdragen	49.534.434	45.662.480	48.614.244	2.951.764	-920.190
Overige overheidsbijdragen en subsidies	8.039.568	8.010.730	9.134.173	1.123.443	1.094.605
Overige baten	1.393.278	1.513.340	1.307.849	-205.491	-85.429
TOTAAL BATEN	58.967.280	55.186.550	59.056.266	3.869.716	88.986
LASTEN					
Personeelslasten	46.377.503	46.172.322	45.329.227	-843.095	-1.048.276
Afschrijvingen	1.045.497	976.500	1.041.164	64.664	-4.333
Huisvestingslasten	5.408.673	4.703.000	4.556.388	-146.612	-852.285
Overige lasten	4.361.706	4.345.363	4.832.755	487.392	471.049
TOTAAL LASTEN	57.193.379	56.197.185	55.759.534	-437.651	-1.433.845
SALDO					
Saldo baten en lasten	1.773.901	-1.010.635	3.296.732	4.307.367	1.522.831
Saldo financiële baten en lasten	188.202	142.500	151.397	8.897	-36.805
Saldo buitengewone baten en lasten	-1.575.823			-	1.575.823
TOTAAL RESULTAAT	386.280	-868.135	3.448.129	4.316.264	3.061.849

Verschillen ten opzichte van de begroting

In de Rijksbijdragen zijn subsidies opgenomen voor diverse onderwerpen, zoals personele lumpsumvergoeding, materiele instandhouding, impuls gelden, de prestatiebox en groeibekostiging. De prijsbijstelling in de bekostigingsbedragen zorgen voor fors hogere inkomsten. Tevens is er een eenmalige bekostiging ontvangen welke is bedoeld voor salarisverhogingen.

De gemeentelijke subsidie voor Rotterdams Onderwijs Beleid is gewijzigd in opzet. Vanaf het schooljaar 2019-2020 ontvangen we meer gelden voor o.a. dagprogrammering en duurzame inzet leraren. Bij de VVE-subsidie is het uren aanbod voorschoolse educatie uitgebreid, waarvoor meer subsidie is ontvangen.

Het verschil in de overige baten heeft o.a. betrekking op de inkomsten voor wijkmaatwerkbudgetten en leerling maatwerkbudgetten van het samenwerkingsverband PPO.

De personele lasten zijn lager dan verwacht. De scholen hebben niet alle beschikbare middelen kunnen inzetten door de krapte op de arbeidsmarkt. Door deze krapte hebben we ook lagere salariskosten voor vervanging. Door de uitgestelde opening van de deeltijdsetting Begaafd op Zuid hebben we hier in 2019 nog geen personeelskosten voor gemaakt. De overige personele lasten zijn hoger door de toename van inhuur van extern personeel.

De meeste huisvestingslasten liggen in lijn met de begroting. Er is een extra dotatie gedaan aan de voorziening onderhoud in verband met werkzaamheden welke niet zijn opgenomen in het onderhoudsplan. De overige huisvestingslasten waren te hoog begroot.

De onderschrijving op inventaris, apparatuur en leermiddelen wordt grotendeels veroorzaakt door lagere uitgaven voor ICT en onderwijsmaterialen, deels omdat dit investeringen betreft waardoor kosten niet meer binnen deze categorie vallen.

De overige lasten bestaan voornamelijk uit kosten met betrekking tot de materiele inzet van de gemeentelijke subsidies. De materiële inzet is fors hoger, deels door de verhoging van de subsidieontvangsten en deels ingegeven door de krapte op de arbeidsmarkt.

Verschillen ten opzichte van vorig jaar

Door het vertrek van de 2 VSO-locaties per 1-1-2019 zijn de totale Rijksbijdragen afgenomen in vergelijking met 2018, ondanks de toename van de diverse vergoedingen per school door de wijziging van de bekostigingsbedragen. De ontvangen gelden in het kader van de prestatiebox zijn toegenomen door een stijging van het bedrag per leerling, deze staan onder de overige rijksbijdragen vermeld.

De overige overheidsbijdragen en subsidies zijn gestegen door de toegenomen subsidie voor RotterdamsOnderwijsBeleid en vroegschoolse educatie.

De personele lasten zijn lager door de daling in het aantal personeelsleden als gevolg van de overdracht van de VSO-locaties aan CVO. Binnen de personeelskosten zijn de pensioenpremies verhoudingsgewijs licht gestegen t.o.v. 2018. De sociale lasten zijn inclusief de premies voor het vervangingsfonds en het participatiefonds.

Binnen de huisvestingslasten wordt de daling veroorzaakt door de extra dotatie aan de voorziening onderhoud in 2018.

Binnen de overige lasten waren in 2018 de buitengewone lasten als gevolg van de overdracht van de VSO-afdelingen opgenomen. Deze post zorgt voor een forse afname. De lasten met betrekking tot de materiele inzet van de gemeentelijke subsidies zijn flink toegenomen.

Balans

	Realisatie vorig jaar (T-1) 2018	Realisatie verslagjaar (T) 2019
ACTIVA		
VASTE ACITVA		
Immateriële vaste activa	-	-
Materiële vaste activa	5.703.152	5.921.918
Financiële vaste activa	7.973.178	7.968.225
Totaal vaste activa	13.676.330	13.890.143
VLOTTENDE ACTIVA		
Vorderingen	4.050.270	4.000.927
Kortlopende effecten	-	-
Liquide middelen	30.833.765	33.007.700
Totaal vlottende activa	34.884.035	37.008.627
TOTAAL ACTIVA	48.560.365	50.898.770
PASSIVA		
EIGEN VERMOGEN		
Private reserve	8.519.527	8.682.887
Bestemmingsreserves privaat	1.121.657	1.009.440
Bestemmingsreserves publiek	21.600.942	25.069.187
Overige reserves en fondsen	370.495	299.236
Totaal eigen vermogen	31.612.621	35.060.750
VOORZIENINGEN	9.053.411	9.041.418
LANGLOPENDE SCHULDEN	70.440	59.645
KORTLOPENDE SCHULDEN	7.823.893	6.736.957
TOTAAL PASSIVA	48.560.365	50.898.770

Materiële vaste activa

De mutaties in de materiële vaste activa bestaan uit investeringen, desinvesteringen en afschrijvingen.

De investeringen in 2019 bestaan voor

- ca. € 931.000 uit ICT, waaronder digitale schoolborden en laptops,
- verder is er voor ca. € 185.000 in meubilair geïnvesteerd,
- voor ca. € 211.500 in onderwijsleermethoden.

Daarentegen is ook gedesinvesteerd voor een oorspronkelijk aanschafwaarde ad € 712.000 op ICT-middelen, € 64.000 aan meubilair, € 285.000 aan onderwijsleermethoden. De boekwaarde van de desinvesteringen bedroeg ca. € 75.300.

-Financiële activa

De private effecten bestaan per jaareinde uit een duurzaam fondsenmandaat. De publieke portefeuille bestaat uit obligatieleningen van diverse financiële instellingen en een staatsobligatielening.

-Vorderingen

De vorderingen bestaan uit vorderingen op het Rijk en de gemeente in verband met het betaalritme, rente, huren, voorgesloten kosten en een vordering op UWV inzake transitievergoedingen.

Het totale saldo van de vorderingen is met ca. € 50.000 gedaald ten opzichte van 2018. De afname van de debiteuren betreft voornamelijk gemeentelijke subsidies en een lagere vordering inzake salariskosten in het kader van de VVE op Peuter en Co. De vordering op UWV is toegenomen omdat er in 2019 ook weer transitievergoedingen zijn uitbetaald welke onder de terugbetalingsregeling vallen. De vooruitbetaalde kosten zijn hoger omdat meer crediteuren hun facturen met betrekking tot 2020 al in 2019 hebben ingediend en betaald gekregen.

- Liquide middelen

De liquide middelen zijn in 2019 per saldo met bijna € 2.200.000 toegenomen. Voor de verklaring hiervan wordt verwezen naar het kasstroomoverzicht.

-Eigen vermogen

Het eigen vermogen is per saldo met € 3.448.000 toegenomen. De grootste fluctuaties betreffen de reserves personeel en overige exploitatiereserves. De stijging van de personele reserves ad € 2.116.000 is o.a. het gevolg van de toename van de bovenschoolse reserve doordat gelden van de vervangingspot niet zijn ingezet (ca. € 367.000) bij gebrek aan vervangers, de vrijval van transitievergoedingen (ca. € 362.000) en de toename van de personele reserves van de scholen (ca. € 1.379.000). De lumpsumreserves zijn toegenomen door o.a. de eenmalige bijzondere bekostiging, prijsbijstellingen van de bekostiging, werkdrukmiddelen en maatwerkbudgetten.

De toename van de overige exploitatiereserves betreft voornamelijk de reservering van gelden met betrekking tot het gemeentelijk project Gelijke Kansen (ca. € 331.000) en gelden van de samenwerkingsverbanden passend onderwijs ten behoeve van (wijk)maatwerkbudgetten (ca. € 268.000).

-Voorzieningen

De voorzieningen betreffen een voorziening voor jubilea, onderhoud, eigendomsgebouwen, schoolpleinen en vanaf 2017 nieuw gevormde voorzieningen voor transitievergoedingen en langdurige arbeidsongeschiktheid.

- In de voorziening voor meerjarig onderhoud van de schoolpanden zijn het binnen- en het buitenonderhoud opgenomen. De dotatie vindt plaats op basis van de in 2018 geactualiseerde planning. Op basis van gewijzigde regelgeving omtrent de opbouw van de voorziening onderhoud is in 2018 een extra dotatie gedaan. Hierbij is rekening gehouden met een opbouw per gebouw, maar nog niet per onderhoudscomponent.
De dotatie wordt gevoed vanuit de jaarlijkse inkomsten voor meerjarig binnen- en buitenonderhoud vanuit het Rijk en de gemeente.
De kosten voor groot onderhoud worden ten laste van de voorziening gebracht.
- De voorziening transitievergoedingen is gevormd ten behoeve van transitievergoedingen die zijn uitbetaald bij ontslag van arbeidsongeschikte werknemers. De regeling compensatie transitievergoeding is in februari 2019 gepubliceerd en gaat per 1 april 2020 in voor de periode vanaf 1 juli 2015, daarom is in de balans een vordering opgenomen. Aangezien de vordering inmiddels zo goed als zeker is, is de voorziening vrijgevallen. Als UWV de aanvragen afwijst of gedeeltelijk goedkeurt, zal de vordering alsnog moeten worden afgeboekt. De nieuwe dotaties betreft transitievergoedingen bij andersoortige ontslagen.
- De voorziening langdurige arbeidsongeschiktheid betreft kosten in verband met het vertrek van medewerkers in het kader van arbeidsongeschiktheid.

-Schulden

De schulden bevatten diverse posten zoals de handelscrediteuren, te betalen loonbelasting en een reservering voor vakantiegeld.

Onder de overige kortlopende schulden van 2018 was het bedrag (€ 1.6 mln) opgenomen dat moest worden betaald aan CVO in verband met de overdracht van de VSO-afdelingen. Deze schuld is voldaan en veroorzaakt een groot deel van de afname van het saldo in vergelijking met vorig jaar. Het resterende verschil bestaat voornamelijk uit een toename van de vooruit ontvangen termijnen in het kader van bouwprojecten.

3.2 Financiële positie

Kengetallen

Kengetal	Realisatie Vorig jaar (T-1) 2018	Realisatie Verslagjaar (T) 2019	Begroting T+1 2020	Begroting T+2 2021	Begroting T+3 2022	Signalering
Solvabiliteit 2	0,84	0,87	0,87	0,87	0,87	Ondergrens: <0,30
Liquiditeit	4,46	5,49	5,5	5,6	5,7	Ondergrens: <0,75
Rentabiliteit	0,65%	5,82%	-3,01%	-2,77 %	-1,5 %	< -10%
Indicator reservepositie (per einde verslagjaar)	Te ruim	Te ruim				Ondergrens: 5% vd baten
weerstandvermogen	53,40%	59,17%	58%	55%	54%	
Huisvestingsratio	9,6%	8,3%	7,4%	8,0%	7,7%	Bovengrens: 10% vd lasten

In de berekening van de begrote kengetallen voor T+1 t/m T+3 zijn de financiële gevolgen van COVID 19 nog niet opgenomen.

Solvabiliteit 2= (Eigen vermogen +Voorzieningen) / Totaal passiva

Liquiditeit (current ratio)= Vlottende activa / Kortlopende schulden

Rentabiliteit= (Resultaat / Totale baten + Rentebaten)* 100%

Weerstandvermogen= Eigen Vermogen / Totale baten + Rentebaten

Als gevolg van de voorgeschreven wijze waarop Rijkssubsidies moeten worden meegenomen in de baten, terwijl uitgaven pas in komend jaar meetellen is de behoefte ontstaan aan genormaliseerde kengetallen.

Kengetal	Realisatie Vorig jaar (T-1) 2018	Realisatie Verslagjaar (T) 2019
Solvabiliteit 2 excl. privaat vermogen	0,80	0,84
Solvabiliteit 2 excl. priv. verm. en reserv. afschr. en incidenteel resultaat		0,82
Liquiditeit excl. privaat vermogen	3,23	4,05
Genormaliseerde liquiditeit excl. privaat vermogen		3,84
Rentabiliteit genormaliseerd	3,31%	2,20%
Weerstandvermogen excl priv verm		43,12%
Genormaliseerd weerstandvermogen excl priv verm en reserv afsch		38,70%

Bij de berekening van de genormaliseerde liquiditeit is de ontvangst van OCW ten behoeve van de nieuwe onderwijs cao buiten beschouwing gelaten. Bij de genormaliseerde rentabiliteit is daarnaast ook de vrijval van de voorziening

transitievergoedingen niet meegerekend en de baten vanuit gemeentelijke subsidie waarvan de bijbehoren uitgaven nog in de tweede helft van het schooljaar gedaan worden. Bij de overige genormaliseerde kengetallen hebben ook de reserveringen ten behoeve van toekomstige afschrijvingen (als gevolg van investeringen vanuit doelsubsidies) buiten beschouwing gelaten.

Alle kengetallen vallen ruimschoots binnen de door de inspectie aangegeven minimum waarden.

De solvabiliteit is gestegen omdat de schulden zijn afgenomen terwijl het eigen vermogen is toegenomen.

De rentabiliteit in 2019 is fors hoger dan in 2018, o.a. door ontvangen subsidie in december terwijl uitgaven conform CAO pas in februari 2020 plaatsvinden en vrijval van de voorziening transitievergoedingen.

De genormaliseerde rentabiliteit ligt iets lager dan vorig jaar omdat het genormaliseerde resultaat lager is.

Door het late tijdstip waarop de bijgestelde bekostiging door het Rijk bekend wordt gemaakt en het planmatig werken door de scholen, is het lastig om deze niet voorziene extra middelen voor het einde van het kalenderjaar in te zetten, mede gezien het lerarentekort.

De liquiditeitsratio is in 2019 gestegen door de toename van de liquide middelen als gevolg van het positief resultaat en een afname van de schulden.

Het weerstandsvermogen ligt ruim boven de gestelde ondergrens van 5%.

De huisvestingsratio valt met 8,3% binnen de genoemde grens en ligt iets hoger dan bij andere PO-besturen zoals gepubliceerd in het inspectierapport "De financiële staat van het onderwijs 2018".

Reservepositie

Het kapitaal wordt aangehouden om aan drie behoeften te voldoen. Ten eerste de behoefte aan investeringen in vaste activa, zoals computers en meubilair (financieringsliquiditeit). Ten tweede om ervoor te zorgen dat rekeningen vlot kunnen worden betaald (transactieliquiditeit) en tenslotte ter dekking van financiële tegenvallers (bufferliquiditeit). Te denken valt aan: fluctuaties in leerlingaantallen, financiële gevolgen van arbeidsconflicten, consequenties van de Wet werk en zekerheid (WWZ), instabiliteit in bekostiging, onvolledige indexatie van de bekostiging en restrisico's.

Het risico is groot dat de baten in de toekomst zullen afwijken door de wijzigende regelgeving.

Vanuit de financiële ruimte worden extra investeringen gepleegd in de kwaliteit van het onderwijs en in onze medewerkers.

4. Continuïteitsparagraaf

In dit hoofdstuk wordt in het kader van de Regeling jaarverslaggeving minimaal drie jaar vooruit gekeken naar ontwikkelingen op belangrijke punten van beleid en organisatie. De eerste paragraaf gaat in op ontwikkelingen in meerjarig perspectief en in de tweede paragraaf komt de meerjarenbegroting van de staat van baten en lasten en de balans aan de orde.

In de tabel van paragraaf 3.2 worden de kengetallen van de continuïteitsparagraaf gepresenteerd.

De overige onderdelen van de continuïteitsparagraaf zijn elders opgenomen in dit verslag. De rapportage omtrent risico's en risicobeheersing staat vermeld in paragraaf 2.5 en het verslag van de Raad van Toezicht is terug te vinden in paragraaf 1.1.

4.1 Ontwikkelingen in meerjarig perspectief

Leerlingen

	Vorig jaar (T-1) 2018	Verslagjaar (T) 2019	T+1 2020	T+2 2021	T+3 2022
Aantal leerlingen	7021	6852	6975	7029	7029

Bovenstaande cijfers geven een stabiel beeld van de ontwikkeling van het aantal leerlingen de komende jaren. We verwachten dat de gebiedsontwikkelingen een verandering in de bevolking met zich mee zal brengen waarvoor sinds 2019 een planologische analyses uitvoert om een antwoord te bieden op de veranderende bevolkingssamenstelling in de wijken waar onze scholen zijn gevestigd.

Personeelsbezetting in FTE

	Vorig jaar (T-1) 2018	Verslagjaar (T) 2019	T+1 2020	T+2 2021	T+3 2022
Aantal FTE					
Bestuur / management	45.76	42.63	39.3	39.3	39.3
Onderwijzend personeel	493.88	438.97	406.06	395.65	395.65
Ondersteunend personeel	153.78	172.93	165.74	154.84	154.84

De veranderingen in de aantallen tussen vorig jaar en het verslagjaar worden veroorzaakt door de overdracht van de VSO-locaties naar de Vereniging voor Christelijk Voortgezet Onderwijs te Rotterdam.

De verschillen tussen het verslagjaar en de toekomstige jaren komen voort uit de nog niet verlengde aanstellingen voor bepaalde tijd en de vervanging van uit dienst tredende directeuren. Naar verwachting zullen, ondanks het directeuren- en lerarentekort, de vacatures veelal worden vervuld, al dan niet via de inzet van ingehuurd krachten.

Onze inspanningen in stedelijk verband en met ondersteuning vanuit de landelijke overheid gaan onverminderd door en in 2020 zal gebruik gemaakt worden van de mogelijkheden die de Rijksoverheid ons biedt.

4.2 Staat van baten en lasten en balans

Meerjarenbegroting baten en lasten

	Begroting verslagjaar (T) 2019	Realisatie verslagjaar (T) 2019	Begroting T+1 * 2020	Begroting T+2 * 2021	Begroting T+3 * 2022
BATEN					
Rijksbijdragen	45.662.480	48.614.244	46.763.230	46.809.230	46.809.230
Overige overheidsbijdragen en subsidies	8.010.730	9.134.173	9.136.995	9.136.995	9.136.995
Overige baten	1.513.340	1.307.849	1.111.265	1.111.265	1.111.265
TOTAAL BATEN	55.186.550	59.056.266	57.011.490	57.057.490	57.057.490
LASTEN					
Personeelslasten	46.172.322	45.329.227	47.031.060	46.398.060	46.199.560
Afschrijvingen	976.500	1.041.164	1.109.330	1.173.630	1.153.380
Huisvestingslasten	4.703.000	4.556.388	4.326.500	4.638.750	4.405.000
Overige lasten	4.345.363	4.832.755	6.399.250	6.567.000	6.275.100
TOTAAL LASTEN	56.197.185	55.759.534	58.866.140	58.777.440	58.033.040
SALDO					
Saldo baten en lasten	-1.010.635	3.296.732	-1.854.650	-1.719.950	-975.550
Saldo financiële baten en lasten	142.500	151.397	133.500	133.500	133.500
Saldo buitengewone baten en lasten					
TOTAAL RESULTAAT	-868.135	3.448.129	-1.721.150	-1.586.450	-842.050

* In de begroting voor T+1 t/m T+3 zijn de financiële gevolgen van COVID 19 nog niet opgenomen.

De Rijksinkomsten zijn gebaseerd op de inkomsten 19/20, rekening houdend met de gewijzigde regeling voor achterstandsmiddelen met een gewenningsperiode van 3 jaar. Voor de maatwerkbudgetten vanuit de samenwerkingsverbanden passend onderwijs zijn de nu bekende bedragen opgenomen, omdat deze budgetten jaarlijks worden aangevraagd zijn ze lastig in te schatten. De gemeentelijke inkomsten zijn gefixeerd op de bedragen voor het schooljaar 19/20 daar deze aan veranderende regelgeving afhankelijk zijn.

De personele lasten zijn gebaseerd op de aanname dat de scholen alle beschikbare middelen inzetten voor personeel en de inzet van gereserveerde middelen.

De afschrijvingen voor onderwijsleerpakket, meubilair en ICT zijn ingeschat op basis van de huidige inventaris en de door de scholen in hun meerjarenplannen aangegeven nieuwe aanschaf van inventaris.

De onderhoudslasten zijn gebaseerd op het meerjarenonderhoudsplan. In de uitgaven voor 2021 is een eenmalige bijdrage opgenomen voor de renovatie van de Pniëlschool.

Balans in meerjarig perspectief

	Realisatie vorig jaar (T-1) 2018	Realisatie verslagjaar (T) 2019	Begroting T+1 * 2020	Begroting T+2 * 2021	Begroting T+3 * 2022
ACTIVA					
VASTE ACITVA					
Immateriële vaste activa	-	-	-	-	-
Materiële vaste activa	5.703.152	5.921.918	6.516.600	6.287.220	5.830.840
Financiële vaste activa	7.973.178	7.968.225	8.000.000	8.000.000	8.000.000
Totaal vaste activa	13.676.330	13.890.143	14.516.600	14.287.220	13.830.840
VLOTTENDE ACTIVA					
Vorderingen	4.050.270	4.000.927	3.800.000	3.800.000	3.800.000
Kortlopende effecten	-	-	-	-	-
Liquide middelen	30.833.765	33.007.700	30.436.900	29.713.455	30.378.935
Totaal vlottende activa	34.884.035	37.008.627	34.236.900	33.513.455	34.178.935
TOTAAL ACTIVA	48.560.365	50.898.770	48.753.500	47.800.675	48.009.775
PASSIVA					
EIGEN VERMOGEN					
Private reserve	8.519.527	8.682.887	8.645.037	8.607.187	8.569.337
Bestemmingsreserves privaat	1.121.657	1.009.440	740.440	476.840	484.640
Bestemmingsreserves publiek	21.600.942	25.069.187	23.726.146	22.512.405	21.771.664
Overige reserves en fondsen	370.495	299.236	227.977	156.718	85.459
Totaal eigen vermogen	31.612.621	35.060.750	33.339.600	31.753.150	30.911.100
VOORZIENINGEN	9.053.411	9.041.418	9.163.900	9.997.525	11.048.675
LANGLOPENDE SCHULDEN	70.440	59.645	50.000	50.000	50.000
KORTLOPENDE SCHULDEN	7.823.893	6.736.957	6.200.000	6.000.000	6.000.000
TOTAAL PASSIVA	48.560.365	50.898.770	48.753.500	47.800.675	48.009.775

* In de begroting voor T+1 t/m T+3 zijn de financiële gevolgen van COVID 19 nog niet opgenomen.

Toekomstige ontwikkelingen:

De materiële activa nemen in 2021 toe als gevolg van investeringen in o.a. leermiddelen en ICT, In de volgende jaren overtreffen de afschrijvingen/desinvesteringen naar verwachting de investeringen.

De liquide middelen en het eigen vermogen vertonen een dalende trend vanwege de begrote tekorten. De tekorten zijn het gevolg van de aanwending van reserves ter ondersteuning van scholen in hun kwaliteitsontwikkeling en voor extra maatregelen op het gebied van het personeelsbeleid, m.n. proactief reageren op de arbeidsmarkt.

De toename in de voorzieningen betreft voornamelijk de onderhoudsvoorziening. De dotatie is gebaseerd op de uitgaven over een periode van 10 jaar. De eerstkomende jaren staan er relatief kleine bedragen aan onderhoudswerkzaamheden gepland.

Liquiditeitsplanning	2020	2021	2022	Totaal
Ontvangsten				
Debiteuren (Rijk/Gemeente/Svv/etc)*	€ 57.011.490	€ 57.057.490	€ 57.057.490	€ 171.126.470
Rente*	€ 178.100	€ 178.100	€ 178.100	€ 534.300
Totale Ontvangsten	€ 57.189.590	€ 57.235.590	€ 57.235.590	€ 171.660.770
Uitgaven				
Crediteuren*	€ 10.818.155	€ 11.293.655	€ 10.673.005	€ 32.784.815
Lonen*	€ 45.143.255	€ 44.514.755	€ 44.411.255	€ 134.069.265
Onderhoud tlv voorziening	€ 1.525.750	€ 963.975	€ 825.475	€ 3.315.200
Investerings olp/ict/meub	€ 1.705.000	€ 944.000	€ 697.000	€ 3.346.000
Diversen				€ 0
Totale Uitgaven	€ 59.192.160	€ 57.716.385	€ 56.606.735	€ 173.515.280
Ontvangsten minus uitgaven	-€ 2.002.570	-€ 480.795	€ 628.855	-€ 1.854.510
Saldo liquide middelen (begin jaar)	€ 31.400.000	€ 29.397.430	€ 28.916.635	€ 31.400.000
Saldo liquide middelen (einde jaar)	€ 29.397.430	€ 28.916.635	€ 29.545.490	€ 29.545.490

* ontvangsten en uitgaven met invloed op resultaat	€ 1.228.180	€ 1.427.180	€ 2.151.330
afschrijvingskosten	€ 1.109.330	€ 1.173.630	€ 1.153.380
dotatie onderhoudsvoorziening	€ 1.840.000	€ 1.840.000	€ 1.840.000
Begroot resultaat	-€ 1.721.150	-€ 1.586.450	-€ 842.050

Effect van COVID-19

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekennde omstandigheden. De effecten van deze crisis op de lange termijn ontwikkelingen op globaal en nationaal niveau zijn op dit moment nog niet duidelijk. Dit alles legt een zware druk op de organisatie en het personeel. Het in snel tempo ontwikkelen van digitale lesmethodes, digitaal lesgeven en nog tal van initiatieven die binnen de organisatie zijn uitgerold hebben veel energie en aanpassingsvermogen geleverd van het personeel. We streven naar een zo adequaat mogelijke uitvoering van onze taak als onderwijsinstelling.

Gezien de snelheid en onduidelijkheid van de ontwikkelingen rondom deze crisis is het niet mogelijk om deze financiële gevolgen op dit moment betrouwbaar te kwantificeren. Dit is onder andere afhankelijk van de duur, de ontwikkeling van de verspreiding van het virus en maatregelen vanuit het kabinet. Op basis van de beschikbare informatie verwacht de instelling op korte termijn geen continuïteitsrisico. De liquiditeits- en solvabiliteitspositie is solide genoeg gezien de omvang van de 1e geldstroommiddelen van de totale baten.

De financiële impact van COVID-19 is derhalve voor de totale baten, het resultaat en de liquiditeit op de korte termijn zeer beperkt, daar de financieringsstromen zijn gegarandeerd. Met de hiervoor genoemde (en eventuele andere) mogelijke financiële effecten als gevolg van COVID-19 is in de voorliggende meerjarenbegroting geen rekening gehouden.

De impact van het pakket aan maatregelen dat door de diverse overheden is genomen om het virus te bestrijden hebben grote impact op de instelling. Zowel onderwijskundig als voor de bedrijfsvoering.

De ernst en duur van de coronavirus uitbraak is op dit moment erg onzeker en daarmee ook de effecten die het op de instelling zal hebben. Voorop staat dat alle mogelijke maatregelen genomen zullen worden om de medewerkers en leerlingen te beschermen en risico's zo veel mogelijk te beperken of te mitigeren. Hierbij wordt de continuïteit

van de instelling zoveel als mogelijk gewaarborgd. Er zijn meerdere maatregelen getroffen om de verspreiding van het virus zoveel mogelijk te remmen.

De belangrijkste maatregelen:

- Sluiten scholen. Alle scholen zijn als gevolg van de aangescherpte (overheids)maatregelen vanaf 16 maart gesloten. Het onderwijs is sindsdien op afstand verzorgd en inmiddels worden versoepelende maatregelen onderzocht en eventueel ingepast. Het protocol/ leidraad die door de sectorraad wordt verstrekt is voor ons daarin leidend in goede afstemming met de medezeggenschapsraad.
- Digitaal onderwijs. Het onderwijs wordt digitaal verzorgd, met alle daar aan gerelateerde aanpassingen en investeringen.
- Schrappen eindtoets groep 8. De eindtoets wordt dit jaar niet afgenomen bij leerlingen in groep 8. Het schooladvies (gebaseerd op de ontwikkeling van het kind over de afgelopen jaren) wordt nu het definitieve advies voor de middelbare school. Het schooladvies kan niet worden heroverwogen.
- Reizen gecancelled. Alle zakelijke en leerling reizen zijn tijdelijk verboden.
- Thuiswerken. Alle medewerkers werken zoveel mogelijk vanuit huis, zo lang als dit kan.
- Met betrekking tot het gefaseerd opengaan van de scholen is een document opgesteld 'Uitgangspunten van het bestuur'.
- Scholen worden voorzien van desinfectiezuilen.

De adviezen die opgelegd worden door het RIVM worden hierbij gevolgd.

B Jaarrekening

B1 Balans per 31 december 2019

(na resultaatverdeling)

Activa

	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
Vaste Activa		
1.2 Materiële vaste activa	5.921.918	5.703.152
1.3 Financiële vaste activa	<u>7.968.225</u>	<u>7.973.178</u>
Totaal vaste activa	13.890.143	13.676.330
Vlottende activa		
1.5 Vorderingen	4.000.927	4.050.270
1.7 Liquide middelen	<u>33.007.700</u>	<u>30.833.765</u>
Totaal vlottende activa	37.008.627	34.884.035
Totaal activa	<u><u>50.898.770</u></u>	<u><u>48.560.365</u></u>

Passiva

	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
2.1 Eigen vermogen	35.060.750	31.612.621
2.2 Voorzieningen	9.041.418	9.053.411
2.3 Langlopende schulden	59.645	70.440
2.4 Kortlopende schulden	<u>6.736.957</u>	<u>7.823.893</u>
Totaal passiva	<u><u>50.898.770</u></u>	<u><u>48.560.365</u></u>

B2 Staat van Baten en Lasten 2019

Baten			
	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
3.1 Rijksbijdragen	48.614.244	45.662.480	49.534.434
3.2 Overige overheidsbijdragen en - subsidies	9.134.173	8.010.730	8.039.568
3.5 Overige baten	<u>1.307.849</u>	<u>1.513.340</u>	<u>1.393.278</u>
Totaal Baten	59.056.266	55.186.550	58.967.280
 Lasten			
	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.1 Personeelslasten	45.329.227	46.172.322	46.377.503
4.2 Afschrijvingen	1.041.164	976.500	1.045.497
4.3 Huisvestingslasten	4.556.388	4.703.000	5.408.673
4.4 Overige lasten	<u>4.832.755</u>	<u>4.345.363</u>	<u>5.937.529</u>
Totaal Lasten	55.759.534	56.197.185	58.769.202
 Saldo Baten en Lasten	 3.296.732	 -1.010.635	 198.078
 5 Financiële baten en lasten	 151.397	 142.550	 188.202
Resultaat	<u><u>3.448.129</u></u>	<u><u>-868.085</u></u>	<u><u>386.280</u></u>

Een analyse van de verschillen tussen de begroting en de werkelijke baten/lasten is opgenomen in het bestuursverslag.

B3 Kasstroomoverzicht 2019

		2019	2018
	<i>Ref.</i>	EUR	EUR
Kasstroom uit operationele activiteiten			
Saldo Baten en Lasten		3.296.732	198.078
Aanpassing voor:			
Afschrijvingen		1.038.060	1.049.370
Mutaties voorzieningen	2.2	-11.993	2.259.335
Verandering in vlottende middelen:			
Vorderingen (-/-)	1.5	-49.343	-275.372
Schulden	2.4	<u>-1.086.936</u>	<u>1.635.822</u>
Totaal Kasstroom uit bedrijfsoperaties		3.285.206	5.417.977
Ontvangen interest		194.105	232.047
Betaalde interest (-/-)		42.708	43.845
Mutaties overige financiële vaste activa		-	-
		151.397	188.202
Totaal kasstroom uit operationele activiteiten		3.436.603	5.606.179
Kasstroom uit investeringsactiviteiten			
Investerings in materiële vaste activa (-/-)	1.2	1.332.167	1.235.088
Desinvesteringen in MVA	1.2	75.341	286.614
Overige inv. in financiële vaste activa (-/-)	1.3	<u>-4.953</u>	<u>1.286.172</u>
Totaal kasstroom uit investeringsactiviteiten		-1.251.873	-2.234.646
Kasstroom uit financieringsactiviteiten			
Nieuw opgenomen leningen	2.3	1.834	5.592
Aflossing langlopende schulden (-/-)	2.3	12.629	10.540
Totaal kasstroom uit financieringsactiviteiten		-10.795	-4.948
Overige balansmutaties		-	-
Mutatie liquide middelen		<u><u>2.173.935</u></u>	<u><u>3.366.585</u></u>

B4 Grondslagen van waardering en resultaatbepaling

Algemene toelichting

1.1 Activiteiten

De activiteiten van de instelling bestaan voornamelijk uit het verstrekken van primair onderwijs op Christelijke grondslag en het verstrekken van educatie voorafgaand aan de basisschoolperiode.

1.2 Stelselwijzigingen

Er hebben in 2019 geen stelselwijzigingen plaatsgevonden.

1.3 Verbonden partijen

Als verbonden partij worden alle rechtspersonen aangemerkt waarover overheersende zeggenschap, gezamenlijke zeggenschap of invloed van betekenis kan worden uitgeoefend. Ook rechtspersonen die overwegende zeggenschap kunnen uitoefenen worden aangemerkt als verbonden partij. Er is geen sprake van een verbonden partij.

1.4 Toelichting op het kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is opgesteld volgens de indirecte methode. De geldmiddelen in het kasstroomoverzicht bestaan uit de liquide middelen. Ontvangsten en uitgaven uit hoofde van interest zijn opgenomen onder de kasstroom uit operationele activiteiten. Onder de investeringen in materiële vaste activa zijn alleen opgenomen de investeringen waarvoor in 2019 geldmiddelen zijn opgeofferd.

1.5 Schattingen

Om de grondslagen en regels voor het opstellen van de jaarrekening te kunnen toepassen, is het nodig dat de leiding van de instelling over verschillende zaken zich een oordeel vormt, en dat de leiding schattingen maakt die essentieel kunnen zijn voor de in de jaarrekening opgenomen bedragen. Indien het voor het geven van het in art. 2:362 lid 1 BW vereiste inzicht noodzakelijk is, is de aard van deze oordelen en schattingen inclusief de bijbehorende veronderstellingen opgenomen bij de toelichting op de betreffende jaarrekeningposten.

1.6 Financiële instrumenten

1.6.1 Valutarisico

De stichting kent geen valutarisico's. Transacties vinden plaats in euro's.

1.6.2 Renterisico

De stichting kent geen rentedragende vorderingen of schulden. Renteontwikkelingen spelen een rol voor liquide middelen aangehouden op spaarrekeningen.

1.6.3 Kredietrisico

De stichting kent beperkte kredietrisico's, omdat er zaken gedaan worden met betrouwbare partijen. Periodiek vindt er een toetsing plaats op de inbaarheid van de vorderingen. Ultimo 2019 is er geen voorziening voor oninbaarheid gevormd.

2 Grondslagen voor waardering van activa en passiva

2.1 Algemeen

De jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen van Titel 9 Boek 2 BW en de stellige uitspraken van de Richtlijnen voor de jaarverslaggeving, die uitgegeven is door de Raad voor de Jaarverslaggeving. Deze bepalingen zijn van toepassing op grond van de Regeling Jaarverslaggeving Onderwijs. De jaarrekening is opgesteld in euro's.

In de balans en de staat van baten en lasten zijn referenties opgenomen. Met deze referenties wordt verwezen naar de toelichting.

De van het Rijk en gemeente Rotterdam ontvangen subsidiegelden worden ten gunste van reserves gebracht, waarop de uitgaven in mindering komen. Het bestuur van de Stichting beslist op welk moment tekorten in de reserves ten laste van het private vermogen van de Stichting worden gebracht.

De aan derden in rekening gebrachte bedragen administratie en beheer worden tezamen met de daarvoor en daartoe door het bestuur aangewezen subsidiegelden ten gunste van een reserve gebracht waarop de uitgaven in mindering komen.

Ten laste van de opbrengsten uit de exploitatie van de beleggingen en andere baten, worden die kosten verantwoord, die niet ten laste van subsidiegelden kunnen worden gebracht of waarvan het bestuur heeft besloten deze niet ten laste van de subsidiegelden te brengen.

Daarnaast zondert het bestuur uit deze opbrengsten gelden af voor een bepaald doel, die ten gunste van een reserve worden gebracht, waarop de werkelijke uitgaven in mindering komen.

Voorzover niet anders is vermeld, zijn activa en passiva opgenomen tegen verkrijgingsprijs.

Normering topinkomens

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semi-publieke sector (WNT) is met ingang van 1 januari 2013 van kracht. De WNT is van toepassing op de stichting en wordt nageleefd.

2.2 *Vergelijking met voorgaand jaar*

De gehanteerde grondslagen van waardering en van resultaatbepaling zijn niet gewijzigd ten opzichte van het voorgaande jaar.

De VSO-scholen zijn per 1 januari 2019 overgedragen aan de stichting CVO. De activa en passiva (reserves) van deze locaties zijn mee overgedragen, waardoor een verplichting ontstaat. Deze verplichting is ontstaan op de datum van ondertekening van de notariële akte zijnde 31-12-2018 en is derhalve opgenomen onder de kortlopende schulden van 2018.

2.3 *Materiële vaste activa*

De gebouwen en terreinen worden alleen opgenomen indien er sprake is van economisch eigendom. De waardering vindt plaats tegen vervaardigings- of verkrijgingsprijs. De afschrijvingstermijnen voor gebouwen en verbouwingen liggen tussen de 10 en 40 jaar.

Overige

De materiële vaste activa zijn na eerste waardering gewaardeerd tegen historische aanschafwaarde verminderd met afschrijvingen op basis van de te verwachte economische levensduur. De afschrijving van de per 1 januari 2005 geactiveerde inventaris zal resultaatneutraal verlopen, omdat de afschrijvingstermijnen ten laste worden gebracht van de herwaarderingsreserve.

Aankopen van boven de € 1.000 worden geactiveerd. De afschrijvingstermijnen zijn bepaald voor onderwijsleerpakket op 8 jaar, voor ICT op 5 jaar en voor meubilair op 20 jaar.

Doordat de inventaris wordt geactiveerd komen er nu in eerste instantie minder kosten ten laste van de bestemmingsreserves exploitatie. Echter de toekomstige afschrijvingslasten zullen nog wel uit deze reserves moeten worden betaald. De totale jaarlijkse last van de afschrijvingslasten, verminderd met de vrijval van de herwaarderingsreserve zal de komende jaren gaan toenemen.

De afschrijvingskosten van de materiële vaste activa in balans sluiten niet aan met de afschrijvingskosten volgens de exploitatierekening. Dit wordt veroorzaakt doordat de afschrijvingskosten met betrekking tot het pand Elzendaal ten laste van de voorziening groot onderhoud worden gebracht.

Er wordt rekening gehouden met de bijzondere waardeverminderingen die op balansdatum worden verwacht. Dit jaar hebben zich geen bijzondere waardeverminderingen voorgedaan in de materiële vaste activa.

2.4 *Financiële vaste activa*

De onder financiële vaste activa opgenomen effecten, die bestemd zijn om de uitoefening van de werkzaamheid van de stichting duurzaam te dienen, worden gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs. Indien sprake is van een duurzame waardevermindering vindt waardering plaats tegen deze lagere waarde; afwaardering vindt plaats ten laste van de staat van baten en lasten.

De onder financiële vaste activa opgenomen obligaties die tot de vervaldag zullen worden aangehouden worden initieel gewaardeerd tegen reële waarde. Vervolgens worden deze leningen en obligaties gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Bijzondere waardeverminderingen worden in mindering gebracht op de geamortiseerde kostprijs en direct verantwoord in de staat van baten en lasten.

Transactiekosten worden verwerkt in de staat van baten en lasten op het moment dat deze zich voordoen.

De financiële vaste activa worden gefinancierd vanuit zowel het privaat als het publiek eigen vermogen.

De financiële vaste activa bestaan uit het duurzaam fondsen mandaat en op de beursverhandelbare obligaties en staan daardoor volledig ter vrije beschikking van de stichting.

2.5 *Vorderingen*

Vorderingen worden bij eerste verwerking gewaardeerd tegen de reële waarde van de tegenprestatie.

Vorderingen worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen de geamortiseerde kostprijs. Als de ontvangst van de vordering is uitgesteld op grond van een verlengde overeengekomen betalingstermijn wordt de reële waarde bepaald aan de hand van de contante waarde van de verwachte ontvangsten. Eventuele voorzieningen wegens oninbaarheid dienen in mindering te worden gebracht op de boekwaarde van de vordering. De looptijd van de vorderingen is korter als 1 jaar.

2.6 *Liquide middelen*

Liquide middelen bestaan uit kas en banktegoeden met een looptijd korter dan twaalf maanden en staan volledig ter vrije beschikking. Liquide middelen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde.

De liquide middelen staan ter vrije beschikking van de stichting.

2.7 *Eigen vermogen*

Het eigen vermogen bestaat uit algemene reserves, bestemmingsreserves en een herwaarderingsreserve. Hierin is tevens een segmentatie opgenomen naar publieke en private middelen.

De bestemmingsreserves zijn reserves met een beperktere bestedingsmogelijkheid, welke door het bestuur is aangebracht.

Bestemmingsreserve personeel

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor personele uitgaven.

Bestemmingsreserve huisvesting

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor huisvestingsuitgaven.

Bestemmingsreserve onderwijsvernieuwing

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor onderwijsleerpakketuitgaven.

Bestemmingsreserve meubilair

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor meubilair.

Overige exploitatiereserves

Deze reserves betreffen (door de gemeente geormerkte) subsidies.

Algemene private reserve

Het bestuur heeft de gelden van deze reserve geormerkt voor de aan het administratiekantoor verbonden uitgaven. Vanaf 2017 zijn hier ook de gelden opgenomen welke gereserveerd zijn ten behoeve van een wensenlijst inzake aanpassingen en inrichting van de peuterspeelzalen.

2.8 *Voorzieningen*

Algemeen

Voorzieningen worden gevormd voor in rechte afdwingbare of feitelijke verplichtingen die op de balansdatum bestaan, waarbij het waarschijnlijk is dat een uitstroom van middelen noodzakelijk is en waarvan de omvang op betrouwbare wijze is te schatten. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de beste schatting van de bedragen die noodzakelijk zijn om de verplichtingen per balansdatum af te wikkelen. De voorzieningen worden gewaardeerd tegen de nominale waarde van de uitgaven die naar verwachting noodzakelijk zijn om de verplichtingen af te wikkelen, tenzij anders vermeld.

Wanneer de verwachting is dat een derde de verplichtingen vergoedt, en wanneer het waarschijnlijk is dat deze vergoeding zal worden ontvangen bij de afwikkeling van de verplichting, dan wordt deze vergoeding als een actief in de balans opgenomen.

Pensioenvoorziening

De instelling heeft een toegezegd-pensioenregeling. Onder een toegezegd-pensioenregeling wordt verstaan een regeling waarbij aan de werknemers een pensioen wordt toegezegd, waarvan de hoogte afhankelijk is van leeftijd, salaris en dienstjaren. De instelling heeft de toegezegd-pensioenregeling bij het bedrijfstakpensioenfonds in de jaarrekening verwerkt volgens de verplichtingenbenadering. In geval van een tekort bij het bedrijfstakpensioenfonds heeft de instelling geen verplichting tot het doen van aanvullende bijdragen in het geval van een tekort, anders dan hogere toekomstige premies. Om deze reden is er geen pensioenvoorziening in de balans opgenomen.

Voorziening jubilea

De voorziening jubilea wordt opgenomen voor verwachte lasten voor jubilea gedurende het dienstverband van de werknemers.

Voorziening transitievergoedingen

Werkgevers die na 1 juli 2015 een transitievergoeding verstrekt hebben bij ontslag wegens bedrijfseconomische omstandigheden of langdurige arbeidsongeschiktheid, kunnen – indien aan de voorwaarden wordt voldaan – aanspraak maken op de compensatie, ongeacht hoe lang geleden de transitievergoeding is betaald. Deze compensatie kan op z'n vroegst op 1 april 2020 bij het UWV (Awf) worden aangevraagd. In de balans is een vordering opgenomen voor deze aanspraak. Per eind 2018 was de uitwerking van de wet nog niet exact bekend, daarom was een voorziening getroffen ter hoogte van ditzelfde bedrag. Aangezien het inmiddels mogelijk is redelijk betrouwbaar te schatten wat de hoogte is van de te ontvangen compensatie is het niet meer toegestaan om dit bedrag ook te voorzien, daardoor is het deel van de voorziening dat betrekking heeft op de van UWV te vorderen bedragen in 2019 vrijgevallen. Het restant betreft transitievergoedingen bij overige ontslaggronden.

Voorziening langdurige arbeidsongeschiktheid

De loonkosten van de werknemers waarvan bekend is dat zij niet kunnen terugkeren, worden grotendeels gecompenseerd door de van het UWV te ontvangen uitkeringen. Werknemers die in 2017 ziek zijn geworden vallen onder de stoploss verzekering. Deze verzekering kent een eigen behoud. Voor de werknemers met een reeds bekende WGA-uitkering zijn de toekomstige loonkosten opgenomen. Onderdeel van deze voorziening is het deel van de transitievergoeding voor medewerkers waarvan bekend is dat zij gaan vertrekken, dat niet vergoed wordt door UWV. Het UWV vergoedt de wettelijk verplichte transitievergoeding en houdt geen rekening met de rechtspositionele bepalingen van het primair onderwijs.

Voorziening onderhoud

Onderhoudskosten worden ten laste van de voorziening gebracht. Vanaf 2015 is de opbouw gebaseerd op de onderhoudsplannen voor binnen- en buitenonderhoud.

Vooruitlopend op de vanaf 2021 verwachte aanscherping van verslaggevingsregels voor de opbouw van de voorziening groot onderhoud is er in 2018 een extra dotatie gedaan, waardoor het saldo in de voorziening per gebouw positief is en blijft voor de komende jaren. Bij de bepaling van de voorziening groot onderhoud ultimo 2019 is gebruik gemaakt van de tijdelijke uitzonderingsbepaling tot en met 2020 conform RJO artikel 4, lid 1c. In 2019 is er een extra dotatie gedaan in verband met werkzaamheden welke niet zijn opgenomen in het onderhoudsplan.

2.9 Langlopende schulden

Langlopende schulden worden gewaardeerd tegen reële waarde.

2.10 Schulden

Schulden worden bij de eerste verwerking gewaardeerd tegen reële waarde. Transactiekosten die direct zijn toe te rekenen aan de verwerving van de schulden worden in de waardering bij eerste verwerking opgenomen.

Schulden worden na eerste verwerking gewaardeerd tegen geamortiseerde kostprijs, zijnde het ontvangen bedrag rekening houdend met agio of disagio en onder aftrek van transactiekosten.

Het verschil tussen de bepaalde boekwaarde en de uiteindelijke aflossingswaarde wordt op basis van de effectieve rente gedurende de geschatte looptijd van de schulden in de staat van baten en lasten als interestlast verwerkt.

3 Grondslagen voor bepaling van het resultaat

3.1 Algemeen

De baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn verwezenlijkt. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het verslagjaar, worden in acht genomen, indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

3.2 Rijksbijdragen

Rijksbijdragen worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarop de toekenning betrekking heeft.

3.3 Overheidssubsidies

Exploitatiesubsidies worden als baten verantwoord in de staat van baten en lasten in het jaar waarin de gesubsidieerde kosten zijn gemaakt of opbrengsten zijn gederfd, of wanneer een gesubsidieerd exploitatietekort zich heeft voorgedaan. De baten worden verantwoord als het waarschijnlijk is dat deze worden ontvangen en de instelling de condities voor ontvangst kan aantonen.

3.4 Overige bedrijfsopbrengsten

Overige bedrijfsopbrengsten bestaan uit baten uit verhuur, detachering en overige baten.

3.5 Afschrijvingen op materiële vaste activa

Materiële vaste activa worden vanaf het moment van ingebruikneming afgeschreven over de verwachte toekomstige gebruiksduur van het actief.

Boekwinsten en -verliezen bij verkoop van materiële vaste activa zijn begrepen onder de afschrijvingen.

3.6 Personeelsbeloningen

Periodiek betaalbare beloningen

Lonen, salarissen en sociale lasten worden op grond van de arbeidsvoorwaarden verwerkt in de staat van baten en lasten voor zover ze verschuldigd zijn aan werknemers.

Pensioenen

De instelling heeft een pensioenregeling bij Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP. Op deze pensioenregeling zijn de bepalingen van de Nederlandse Pensioenwet van toepassing en worden op verplichte of contractuele basis premies betaald door de instelling. ABP hanteert het middelloon als pensioengevende salarisgrondslag. ABP probeert ieder jaar de pensioenen te verhogen met de gemiddelde stijging van de lonen in de sectoren overheid en onderwijs. Wanneer de dekkingsgraad lager is dan 105% vindt er geen indexatie plaats. De premies worden verantwoord als personeelskosten zodra deze verschuldigd zijn. Vooruitbetaalde premies worden opgenomen als overlopende activa indien dit tot een terugstorting leidt of tot een vermindering van toekomstige betalingen. Nog niet betaalde premies worden als verplichting op de balans opgenomen.

De dekkingsgraad van Stichting Bedrijfspensioenfonds ABP per 31 december 2019 is 97,8%.

De dekkingsgraad van een pensioenfonds geeft een indicatie of een pensioenfonds nu en in de toekomst de pensioenen kan uitbetalen. Hij geeft de verhouding weer tussen het beschikbare vermogen en de verplichtingen van ABP, dat zijn alle huidige en toekomstige pensioenuitkeringen.

2019 is het jaar dat er eindelijk een pensioenakkoord wordt bereikt. In juni komen werkgevers en werknemers tot een akkoord waarin, onder meer, pensioenen beter kunnen meebewegen met de economie. Een hoopvolle ontwikkeling, na 10 jaar van onderhandelen. Maar wel voor de lange termijn, want het nieuwe pensioencontract moet worden uitgewerkt en gaat naar verwachting pas over een paar jaar in. 2020 staat in het teken van de uitwerking van het nieuwe pensioencontract. Minister Koolmees wil het contract vóór de zomer van 2020 uitgewerkt hebben.

3.7 Financiële baten en lasten

Rentebaten en rentelasten

Rentebaten en rentelasten worden tijdsevenredig verwerkt, rekening houdend met de effectieve rentevoet van de betreffende activa en passiva.

3.8 Continuïteit

De jaarrekening is opgesteld uitgaande van een continuïteitsveronderstelling.

De gevolgen van COVID-19 zijn hierbij in acht genomen en nader in de jaarrekening toegelicht bij 'Gebeurtenissen na balansdatum'. Hierbij is naar onze mening geen sprake van materiële onzekerheid over de continuïteit.

B5 Toelichting op de te onderscheiden posten van de balans

Vaste activa

1.2	Materiële vaste activa	Aanschaf prijs 1-1-2019 EUR	Afschrijvingen cumulatief 1-1-2019 EUR	Boekwaarde 1-1-2019 EUR	Investeringen EUR	Aanschafprijs desinvesteringen EUR	Afschrijvingen desinvesteringen EUR	Afschrijvingen op desinvesteringen EUR	Overige mutaties EUR	Aanschaf prijs 31-12-2019 EUR	Afschrijvingen cumulatief 31-12-2019 EUR	Boekwaarde 31-12-2019 EUR
1.2.1	Gebouwen en terreinen	1.924.867	1.085.932	838.935		119.500	58.904	78.870		1.805.367	1.065.966	739.401
1.2.2	Inventaris en apparatuur	9.263.792	5.728.429	3.535.363	1.120.624	776.245	669.973	748.022		9.608.171	5.650.380	3.957.791
1.2.3	Anderen vaste bedrijfsmiddelen	3.884.078	2.555.224	1.328.854	211.543	284.574	309.183	278.086		3.811.047	2.586.321	1.224.726
	Materiële vaste activa	15.072.737	9.369.585	5.703.152	1.332.167	1.180.319	1.038.060	1.104.978	-	15.224.585	9.302.667	5.921.918

De boekwaarde van de desinvesteringen bedroeg 75.341 EUR.
De vervangingswaarde van de aanwezige inventaris bedraagt 23.947.674 EUR.

Toelichting bij post: Gebouwen en terreinen

Panden voor zover niet opgenomen in de materiële vaste activa zijn economisch eigendom van de gemeente.

	Bedrag EUR	Peildatum
OZB-waarde gebouwen en terreinen	969.000	1-1-2018
Elzendaal 15	167.000	1-1-2019
Utrechtsestraat 22a	263.000	1-1-2019
Prinses Margrietlaan 40b	234.000	1-1-2019
Koninginneweg 44	145.000	1-1-2019
Kerkstraat 67	245.000	1-1-2019
Rembrandtlaan 31	1.066.000	1-1-2019
Hillevliet 126	1.837.000	1-1-2019
Johannes Brandstraat 3-7	797.000	1-1-2019
Zuidpolderstraat 57		
Totaal	5.723.000	

geen OZB-waarde, omdat het een gedeelte van een gebouw betreft:
Uitbreiding Natersweg 7
Lokalen Noorderhagen 80
Lokalen Putselaan 184
Lokalen Herenoord 10

1.3	Financiële vaste activa	Boekwaarde				Waardeveranderingen		Boekwaarde	
		1-1-2019		Investeringen en verstrekte leningen		Desinvesteringen en afgeloste leningen		31-12-2019	
		EUR		EUR		EUR		EUR	
1.3.6	Effecten	7.972.724	1.025.792	1.030.745				7.967.771	
1.3.7	Overige vorderingen	454	-	-				454	
	Financiële vaste activa	<u>7.973.178</u>	<u>1.025.792</u>	<u>1.030.745</u>				<u>7.968.225</u>	
									Koerswaarde per 31-12-2019
	Uitsplitsing								
1.3.6.1	Aandelen	-						-	
1.3.6.2	Nederlandse staatsobligaties	90.756						90.756	113.325
1.3.6.3a	Overige obligaties	5.789.278						5.789.278	6.472.082
1.3.6.3b	Overige obligaties	-						-	
1.3.6.4	Overige effecten	2.092.690	1.025.792	1.030.745				2.087.737	2.366.602
	Effecten	<u>7.972.724</u>	<u>1.025.792</u>	<u>1.030.745</u>				<u>7.967.771</u>	<u>8.952.009</u>

Een obligatielening ad € 150.000 heeft een kortere resterende looptijd dan 1 jaar. Alle overige effecten hebben een resterende looptijd langer dan een jaar.

Vorderingen

1.5	Vorderingen	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
1.5.1	Debiteuren	732.086	1.139.546
1.5.2	OCW	2.038.351	2.132.737
1.5.6	Overige overheden	696.566	361.632
1.5.7	Overige vorderingen	9.621	2.685
1.5.8	Overlopende activa	524.303	413.670
	Vorderingen	<u>4.000.927</u>	<u>4.050.270</u>
	Uitsplitsing		
1.5.8.1	Vooruitbetaalde kosten	434.528	202.456
1.5.8.2	Verstreckte voorschotten	800	2.983
1.5.8.3	Overige overlopende activa	<u>88.975</u>	<u>208.231</u>
	Overlopende activa	<u>524.303</u>	<u>413.670</u>

Toelichting bij post: Debiteuren

Dit betreffen voornamelijk vorderingen ivm (gemeentelijke) subsidies, huren en voorgesloten kosten.

Toelichting bij post: OCW

Dit betreft de vordering als gevolg van het betalingsritme voor de personele vergoeding en prestatiebox en de vergoeding asielzoekerskinderen .

Toelichting bij post: Overige overheden

Dit betreft de te vorderen transitievergoedingen. Deze kunnen met terugwerkende kracht worden gevorderd zodra de betreffende wettelijke regeling is ingevoerd.

Toelichting bij post: Overige overlopende activa

Dit betreft de te vorderen rente op de spaarrekeningen en obligaties.

Liquide middelen

1.7	Liquide middelen	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
1.7.1	Kasmiddelen	8.530	8.812
1.7.2	Tegoeden op bank- en girorekeningen	32.999.170	30.824.953
	Liquide middelen	<u>33.007.700</u>	<u>30.833.765</u>

Eigen vermogen

2.1 Eigen vermogen

	Stand 1-1-2019 EUR	Resultaat EUR	Overige mutaties EUR	Stand 31-12-2019 EUR
2.1.1 Algemene reserve	-	-	-	-
2.1.2 Bestemmingsreserve (publiek)	21.600.942	3.468.245	-	25.069.187
2.1.3 Bestemmingsreserve (privaat)	1.121.657	-112.217	-	1.009.440
2.1.6 Herwaarderingsreserve	370.495	-71.259	-	299.236
2.1.8 Statutaire reserves (privaat)	8.519.527	163.360	-	8.682.887
Eigen vermogen	<u>31.612.621</u>	<u>3.448.129</u>	-	<u>35.060.750</u>
Uitsplitsing				
2.1.2.N Reserve personeel	15.339.067	2.115.887	-	17.454.954
Reserve huisvestingsbeleid	2.215.207	270.961	-	2.486.168
Reserve onderwijsvernieuwingen	2.377.870	399.446	-	2.777.316
Reserve meubilair	1.152.264	63.500	-	1.215.764
Reserve overige expl.reserves	516.534	618.451	-	1.134.985
Bestemmingsreserve (publiek)	<u>21.600.942</u>	<u>3.468.245</u>	-	<u>25.069.187</u>
Uitsplitsing				
2.1.3.N Algemene private reserves	950.621	58.819	-	1.009.440
Bestemmingsreserve Pernis	171.036	-171.036	-	-
Bestemmingsreserve (privaat)	<u>1.121.657</u>	<u>-112.217</u>	-	<u>1.009.440</u>

Een toelichting ten aanzien van de doelstelling van de diverse bestemmingsreserves is opgenomen in de grondslagen.

De statutaire reserve bestaat uit het private stichtingskapitaal.

In de publieke bestemmingsreserves is een bedrag opgenomen bedoeld voor toekomstige afschrijvingen van totaal € 1.262.345 per ultimo 2019.

Voorzieningen en Langlopende schulden

2.2	Voorzieningen	Stand 1-1-2019	Dotaties	Onttrekkingen	Vrijval	Stand per 31-12-2019	Kortlopend deel <1 jaar	Langlopend deel >1 jaar
2.2.1	Personeelsvoorzieningen	1.015.857	511.943	200.548	361.632	965.620	325.300	640.320
2.2.2	Voorziening groot onderhoud	7.493.084	1.978.230	1.899.417	-	7.571.897	1.525.750	6.046.147
2.2.3	Overige voorzieningen	544.470	66.194	76.235	30.528	503.901	36.780	467.121
	Voorzieningen	9.053.411	2.556.367	2.176.200	392.160	9.041.418	1.887.830	7.153.588
	Uitsplitsing							
2.2.1.1	Voorziening jubilea	426.840	54.623	54.613		426.850	61.980	364.870
2.2.1.2	Voorziening transitievergoedingen	361.632	107.500		361.632	107.500	107.500	-
2.2.1.3	Voorziening langdurige arbeidsongeschiktheid	227.385	349.820	145.935		431.270	155.820	275.450
	Uitsplitsing	1.015.857	511.943	200.548	361.632	965.620	325.300	640.320
2.2.3.1	Voorziening schoolpleinen	143.314	-	14.760		128.554		128.554
2.2.3.2	Voorziening onderhoud eigendomsgebouwen	401.156	66.194	61.475	30.528	375.347	36.780	338.567
		544.470	66.194	76.235	30.528	503.901	36.780	467.121
2,3	Langlopende schulden							
2.3.5	Overige langlopende schulden	70.440	1.834	12.629	59.645	10.951	40.134	8.560
	Langlopende schulden	70.440	1.834	12.629	59.645	10.951	40.134	8.560

Toelichting bij post: Overige langlopende schulden
De langlopende schulden betreffen het spaarverlof.

Kortlopende schulden

2,4	Kortlopende schulden	31-12-2019 EUR	31-12-2018 EUR
2.4.3	Crediteuren	1.572.420	1.361.039
2.4.4	OCW	-	-
2.4.7	Belastingen en premies sociale verzekeringen	1.780.526	1.865.642
2.4.8	Schulden terzake van pensioenen	561.357	487.379
2.4.9	Overige kortlopende schulden	-	1.624.833
2.4.10	Overlopende passiva	<u>2.822.654</u>	<u>2.485.000</u>
	Kortlopende schulden	<u>6.736.957</u>	<u>7.823.893</u>
	Uitsplitsing		
2.4.7.1	Loonheffing	1.760.830	1.847.313
2.4.7.2	Omzetbelasting	<u>19.696</u>	<u>18.329</u>
	Belastingen en premies sociale verzekeringen	<u>1.780.526</u>	<u>1.865.642</u>
	Uitsplitsing		
2.4.10.4	Vooruitontvangen termijnen	858.484	320.645
2.4.10.5	Vakantiegeld en -dagen	1.374.568	1.283.314
2.4.10.6	Accountants- en administratiekosten	36.372	29.622
2.4.10.8	Overige	<u>553.230</u>	<u>851.419</u>
	Overlopende passiva	<u>2.822.654</u>	<u>2.485.000</u>

Toelichting bij post: Vooruitontvangen termijnen

Betreft per eind 2018 o.a. van de gemeente ontvangen bedragen in verband met nog uit te voeren werkzaamheden in het kader van de renovaties van de Pniël, Sleutel respectievelijk ca. € 57.000 en € 180.000, bouwvoorbereiding bij de Da Costa ca. € 160.000, gevelkozijnen bij de Margrietschool ca. € 81.000 en een voorschot voor de instandhouding van het Open Venster van € 174.000 gesaldeerd met vorderingen inzake voorgesloten kosten voor huisvesting van de Klaver € 54.000, renovatie van de Klaver Heijplaat € 161.000 en aanpassing van het schoolplein van het Waterschip ca. € 143.000. Per eind 2019 is het schoolplein van het Waterschip afgerekend. De overige projecten lopen nog maar zijn gewijzigd qua openstaand bedrag. Voor de Pniel hebben we ca € 170.000 voorgesloten aan kosten. Verder zijn voorschotten ontvangen van de gemeente voor de renovatie van het Middelpunt € 67.000, verbouwing/splitsing van het Westpunt € 196.000 en aanpassing van het schoolplein van de Sleutel € 57.000.

Tevens bevat deze post de vooruitontvangen ouderbijdragen inzake de kinderopvang resp. € 20.918 en € 29.229.

Alle kortlopende schulden hebben een resterende looptijd van korter dan een jaar.

Model G Verantwoording subsidies

G1 Subsidies zonder verrekeningsclausule

Omschrijving	Toewijzing Kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing EUR	Ontvangen t/m verslagjaar EUR	Prestatie afgerond? Ja/Nee	
Subsidie voor studie	1006440	13-8-2019	24.186	24.186	Ja	08VN
Subsidie voor studie	958701	18-12-2018	-7.596	-7.596	Ja	09CV
Subsidie voor studie	1006298	13-8-2019	5.139	5.139	Ja	10QX
Subsidie voor studie	1006808	13-8-2019	12.093	12.093	Ja	14XB
Subsidie voor studie	1006910	13-8-2019	12.093	12.093	Ja	16UW
Subsidie voor studie	958728	18-12-2018	-8.465	-8.465	Ja	16UW
Subsidie voor studie	993661	19-3-2019	6.349	6.349	Ja	16UW
Subsidie zij-instroom	1027675	26-11-2019	40.000	40.000	Ja	04UT
Subsidie zij-instroom	966875	22-2-2019	20.000	20.000	Ja	09CV
Subsidie zij-instroom	1027265	26-11-2019	-92	-92	Ja	09TP
Subsidie zij-instroom	966923	22-2-2019	20.000	20.000	Ja	09TP
Subsidie zij-instroom	966908	22-2-2019	20.000	20.000	Ja	09YO
Subsidie zij-instroom	1027200	26-11-2019	20.000	20.000	Ja	10QX
Subsidie zij-instroom	1027321	26-11-2019	20.000	20.000	Ja	13HY
Subsidie zij-instroom	1027323	26-11-2019	40.000	40.000	Ja	13NA
Subsidie zij-instroom	1027333	26-11-2019	20.000	20.000	Ja	13YZ
Subsidie zij-instroom	966945	22-2-2019	20.000	20.000	Ja	13YZ
Subsidie zij-instroom	966879	22-2-2019	20.000	20.000	Ja	14FC
Subsidie zij-instroom	966950	22-2-2019	40.000	40.000	Ja	14XB
Subsidie zij-instroom	966930	22-2-2019	20.000	20.000	Ja	16WZ
Totaal			343.706	343.706		

G2 Subsidies met verrekeningsclausule

G2A Aflopend per ultimo verslagjaar

Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing	Ontvangen t/m verslagjaar	Totale kosten	Te verrekenen
			EUR	EUR	EUR	EUR
Totaal			-	-	-	-

G2B Doorlopend tot in een volgend verslagjaar

Omschrijving	Toewijzing kenmerk	Toewijzing datum	Bedrag toewijzing	Saldo 1-1-2019	Ontvangen t/m verslagjaar	Lasten in verslagjaar	Totale kosten	Saldo nog te besteden 31-12-2019
			EUR	EUR	EUR	EUR	EUR	EUR
Totaal			-	-	-	-	-	-

B6 Niet uit de balans blijkende verplichtingen

Contracten

	betreft		kosten 2019
CSU	schoonmaak	conform aanbesteding	€ 371.354
VLS	schoonmaak	conform aanbesteding	€ 242.426
Gom	schoonmaak	conform aanbesteding	€ 307.792

De overige doorlopende contracten hebben individueel een jaarlast van minder dan € 100.000.

Voorziening duurzame inzetbaarheid

De regeling duurzame inzetbaarheid treedt conform artikel 8A.1 in op 1 oktober 2014. Wanneer er sprake is van een vooraf ingediend plan voor verlof dan dient hier een voorziening voor te worden gevormd.

Sinds oktober 2014 heeft het bestuur geen verzoeken ontvangen van 57-plussers die hun uren duurzame inzetbaarheid willen sparen, daarom is er geen voorziening gevormd.

In het kader van het eigenrisicodragerschap voor de regeling Werkhervatting Gedeeltelijk Arbiedsgeschikten (WGA) wordt een garantie verlangd door de Belastingdienst. Deze garantiefaciliteit wordt ter beschikking gesteld door Nationale Borg. Als voorwaarde voor deze garantie werd een bankgarantie gevraagd voor een bedrag van € 260.000 voor 2017 en het uitlooprisico (2017 t/m 2023). Deze bankgarantie was afgesloten bij de ABN-Amrobank en is in de loop van 2017 beëindigd omdat Nationale Borg onze financiële situatie als voldoende heeft beoordeeld zodat geen aanvullende garantie meer verplicht is.

Vanaf 2018 is een nieuwe verzekering afgesloten bij Loyalis, gekozen is voor een conventionele verzekering zodoende ligt het risico nu bij de verzekeraar.

B7 Toelichting op de te onderscheiden posten van de staat van baten en lasten

Baten

Overheidsbijdragen

3.1	Rijksbijdragen	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
3.1.1	Rijksbijdragen OCW	46.399.652	45.662.480	47.453.144
3.1.2	Overige subsidies OCW	1.678.028	-	1.525.766
3.1.3.2	Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdrage SWV Rijksbijdragen	536.564 <u>48.614.244</u>	- <u>45.662.480</u>	555.524 <u>49.534.434</u>

3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
3.2.2	Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies Ov overheidsbijdr. en -subsidies	9.134.173 <u>9.134.173</u>	8.010.730 <u>8.010.730</u>	8.039.568 <u>8.039.568</u>

Andere baten

3.5	Overige baten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
3.5.1	Verhuur	420.398	426.030	460.932
3.5.6	Overige Overige baten	887.451 <u>1.307.849</u>	1.087.310 <u>1.513.340</u>	932.346 <u>1.393.278</u>

Lasten

4.1	Personeelslasten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.1.1	Lonen en salarissen	42.624.117	44.732.512	43.710.631
4.1.2	Overige personele lasten	3.374.409	2.213.270	3.522.529
4.1.3	Af: uitkeringen	669.299	773.460	855.657
	Personeelslasten	<u>45.329.227</u>	<u>46.172.322</u>	<u>46.377.503</u>
	Uitsplitsing			
4.1.1.1	Brutolonen en salarissen	31.590.418		32.833.424
4.1.1.2	Sociale lasten	6.120.257		6.568.324
4.1.1.3	Pensioenpremies	4.913.442		4.308.883
	Lonen en salarissen	<u>42.624.117</u>		<u>43.710.631</u>
4.1.2.1	Dotaties personele voorzieningen	-17.797	-	315.188
4.1.2.2	Personeel niet in loondienst	1.825.879	1.001.000	1.788.829
4.1.2.3	Overig	1.566.327	1.212.270	1.418.512
	Overige personele lasten	<u>3.374.409</u>	<u>2.213.270</u>	<u>3.522.529</u>
	Het gemiddeld aantal FTE's is	651,72		684,96
	waarvan in het buitenland	0		0
4.2	Afschrijvingen	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.2.2	Materiële vaste activa	1.041.164	976.500	1.045.497
	Afschrijvingen	<u>1.041.164</u>	<u>976.500</u>	<u>1.045.497</u>
4.3	Huisvestingslasten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.3.1	Huur	5.912	-	44.561
4.3.3	Onderhoud	460.407	458.000	429.863
4.3.4	Energie en water	864.181	857.000	796.521
4.3.5	Schoonmaakkosten	946.538	908.000	964.566
4.3.6	Heffingen	108.830	80.000	87.344
4.3.8	Dotatie overige onderhoudsvoorzieningen	1.978.230	1.840.000	3.070.000
4.3.7	Overige	192.290	560.000	15.818
	Huisvestingslasten	<u>4.556.388</u>	<u>4.703.000</u>	<u>5.408.673</u>

4.4	Overige lasten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.4.1	Administratie en beheerslasten	561.385	544.350	552.831
4.4.2	Inventaris, apparatuur en leermiddelen	1.444.209	1.635.285	1.514.119
4.4.3	Dotatie overige voorzieningen	35.666	-	57.964
4.4.4	Overige	2.791.495	2.165.728	2.236.792
4.4.5	Buitengewone lasten	-	-	1.575.823
	Overige lasten	<u>4.832.755</u>	<u>4.345.363</u>	<u>5.937.529</u>

Toelichting bij post: Buitengewone lasten

Dit betreft de verplichting die is ontstaan door de overdracht van de VSO-locaties aan de stichting CVO.

Financieel

5	Financiële baten en lasten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
5.1	Rentebaten	174.067	187.050	290.077
5.3	Waardeveranderingen fin. vaste activa en effecten	-	-	-
5.4	Overige opbrengsten fin. vaste activa en effecten	20.038	-	-58.030
5.5	Rentelasten (-/-)	<u>42.708</u>	<u>44.500</u>	<u>43.845</u>
	Financiële baten en lasten	<u><u>151.397</u></u>	<u><u>142.550</u></u>	<u><u>188.202</u></u>

B7 Toelichting op de te onderscheiden posten van de staat van baten en lasten

Baten

Overheidsbijdragen

		PO	Kinderopvang	Totaal
		2019	2019	2019
		EUR	EUR	EUR
3.1	Rijksbijdragen			
3.1.1	Rijksbijdragen OCW	46.399,652	-	46.399,652
3.1.2	Overige subsidies OCW	1.678,028	-	1.678,028
3.1.3.2	Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdrage SWV	536,564	-	536,564
	Rijksbijdragen	<u>48.614,244</u>	<u>-</u>	<u>48.614,244</u>

3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies			
		2019	2019	2019
		EUR	EUR	EUR
3.2.2	Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies	6.412,654	2.721,519	9.134,173
	Ov overheidsbijdr. en -subsidies	<u>6.412,654</u>	<u>2.721,519</u>	<u>9.134,173</u>

Andere baten

3.5	Overige baten			
		2019	2019	2019
		EUR	EUR	EUR
3.5.1	Verhuur	420,398	-	420,398
3.5.6	Overige	887,451	-	887,451
	Overige baten	<u>1.307,849</u>	<u>-</u>	<u>1.307,849</u>

Lasten		PO	Kinderopvang	Totaal
4.1	Personeelslasten	2019 EUR	2019 EUR	2019 EUR
4.1.1	Lonen en salarissen	40.414.903	2.209.214	42.624.117
4.1.2	Overige personele lasten	3.338.620	35.789	3.374.409
4.1.3	Af: uitkeringen	669.299	-	669.299
	Personeelslasten	<u>43.084.224</u>	<u>2.245.003</u>	<u>45.329.227</u>
	Uitsplitsing			
4.1.1.1	Brutolonen en salarissen	29.953.082	1.637.336	31.590.418
4.1.1.2	Sociale lasten	5.803.043	317.214	6.120.257
4.1.1.3	Pensioenpremies	4.658.778	254.664	4.913.442
	Lonen en salarissen	<u>40.414.903</u>	<u>2.209.214</u>	<u>42.624.117</u>
4.1.2.1	Dotaties personele voorzieningen	-17.797	-	-17.797
4.1.2.2	Personeel niet in loondienst	1.806.499	19.380	1.825.879
4.1.2.3	Overig	1.549.918	16.409	1.566.327
	Overige personele lasten	<u>3.338.620</u>	<u>35.789</u>	<u>3.374.409</u>
Het gemiddeld aantal FTE's is		613,01	38,71	651,72
waarvan in het buitenland		0	0	0
4.2	Afschrijvingen	2019 EUR	2019 EUR	2019 EUR
4.2.2	Materiële vaste activa	1.030.265	10.899	1.041.164
	Afschrijvingen	<u>1.030.265</u>	<u>10.899</u>	<u>1.041.164</u>
4.3	Huisvestingslasten	2019 EUR	2019 EUR	2019 EUR
4.3.1	Huur	5.912	-	5.912
4.3.3	Onderhoud	363.563	96.844	460.407
4.3.4	Energie en water	806.196	57.985	864.181
4.3.5	Schoonmaakkosten	865.358	81.180	946.538
4.3.6	Heffingen	108.830	-	108.830
4.3.8	Dotatie overige onderhoudsvoorzieningen	1.978.230	-	1.978.230
4.3.7	Overige	192.290	-	192.290
	Huisvestingslasten	<u>4.320.379</u>	<u>236.009</u>	<u>4.556.388</u>

		PO	Kinderopvang	Totaal
Lasten (vervolg)				
4.4	Overige lasten	2019 EUR	2019 EUR	2019 EUR
4.4.1	Administratie en beheerslasten	488.215	73.170	561.385
4.4.2	Inventaris, apparatuur en leermiddelen	1.383.862	60.347	1.444.209
4.4.3	Dotatie overige voorzieningen	35.666	-	35.666
4.4.4	Overige	2.733.563	57.932	2.791.495
4.4.5	Buitengewone lasten	-	-	-
	Overige lasten	<u>4.641.306</u>	<u>191.449</u>	<u>4.832.755</u>

Financieel

5	Financiële baten en lasten	2019 EUR	2019 EUR	2019 EUR
5.1	Rentebaten	173.976	91	174.067
5.3	Waardeveranderingen fin. vaste activa en effecten	-	-	-
5.4	Overige opbrengsten fin. vaste activa en effecten	20.038	-	20.038
5.5	Rentelasten (-/-)	<u>41.830</u>	<u>878</u>	<u>42.708</u>
	Financiële baten en lasten	<u>152.184</u>	<u>-787</u>	<u>151.397</u>

B8 Toelichting op de te onderscheiden posten van de staat van baten en lasten per sector

Baten primair onderwijs

Overheidsbijdragen

3.1	Rijksbijdragen	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
3.1.1	Rijksbijdragen OCW	46.399,652	45.662,480	47.453,144
3.1.2	Overige subsidies OCW	1.678,028	-	1.525,766
3.1.3.2	Ontvangen doorbetalingen Rijksbijdrage SWV Rijksbijdragen	536,564 <u>48.614,244</u>	- <u>45.662,480</u>	555,524 <u>49.534,434</u>

3.2	Overige overheidsbijdragen en -subsidies	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
3.2.2	Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies Ov overheidsbijdr. en -subsidies	6.412,654 <u>6.412,654</u>	5.376,455 <u>5.376,455</u>	5.479,262 <u>5.479,262</u>

Andere baten

3.5	Overige baten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
3.5.1	Verhuur	420,398	426,030	460,932
3.5.6	Overige Overige baten	887,451 <u>1.307,849</u>	1.087,310 <u>1.513,340</u>	932,346 <u>1.393,278</u>

Lasten primair onderwijs

4.1	Personeelslasten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.1.1	Lonen en salarissen	40.414.903	42.533.052	41.640.761
4.1.2	Overige personele lasten	3.338.620	2.213.270	3.502.450
4.1.3	Af: uitkeringen	669.299	773.460	855.657
	Personeelslasten	<u>43.084.224</u>	<u>43.972.862</u>	<u>44.287.554</u>
	Uitsplitsing			
4.1.1.1	Brutolonen en salarissen	29.953.082		31.278.633
4.1.1.2	Sociale lasten	5.803.043		6.257.288
4.1.1.3	Pensioenpremies	4.658.778		4.104.840
	Lonen en salarissen	<u>40.414.903</u>		<u>41.640.761</u>
4.1.2.1	Dotaties personele voorzieningen	-17.797	-	315.188
4.1.2.2	Personeel niet in loondienst	1.806.499	1.001.000	1.788.829
4.1.2.3	Overig	1.549.918	1.212.270	1.398.433
	Overige personele lasten	<u>3.338.620</u>	<u>2.213.270</u>	<u>3.502.450</u>
Het gemiddeld aantal FTE's is		613,01		647,98
waarvan in het buitenland		0		0
4.2	Afschrijvingen	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.2.2	Materiële vaste activa	1.030.265	976.500	1.038.647
	Afschrijvingen	<u>1.030.265</u>	<u>976.500</u>	<u>1.038.647</u>
4.3	Huisvestingslasten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.3.1	Huur	5.912	-	44.561
4.3.3	Onderhoud	363.563	362.000	320.881
4.3.4	Energie en water	806.196	797.000	757.385
4.3.5	Schoonmaakkosten	865.358	824.060	879.386
4.3.6	Heffingen	108.830	80.000	87.344
4.3.8	Dotatie overige onderhoudsvoorzieningen	1.978.230	1.840.000	3.070.000
4.3.7	Overige	192.290	560.000	15.818
	Huisvestingslasten	<u>4.320.379</u>	<u>4.463.060</u>	<u>5.175.375</u>

4.4	Overige lasten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.4.1	Administratie en beheerslasten	488.215	476.850	490.735
4.4.2	Inventaris, apparatuur en leermiddelen	1.383.862	1.562.910	1.469.334
4.4.3	Dotatie overige voorzieningen	35.666	-	57.964
4.4.4	Overige	2.733.563	2.110.728	2.133.963
4.4.5	Buitengewone lasten	-	-	1.575.823
	Overige lasten	<u>4.641.306</u>	<u>4.150.488</u>	<u>5.727.819</u>
	Specificatie honorarium			
4.4.1.1	Onderzoek jaarrekening	50.820		41.745
4.4.1.2	Andere controleopdrachten	30.069		22.446
4.4.1.3	Fiscale adviezen	-		-
4.4.1.4	Andere niet-controledienst	-		3.863
	Accountantslasten	<u>80.889</u>		<u>68.054</u>

Financieel primair onderwijs

5	Financiële baten en lasten	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
5.1	Rentebaten	173.976	187.050	289.904
5.3	Waardeveranderingen fin. vaste activa en effecten		-	
5.4	Overige opbrengsten fin. vaste activa en effecten	20.038	-	-58.030
5.5	Rentelasten (-/-)	41.830	44.500	43.407
	Financiële baten en lasten	<u>152.184</u>	<u>142.550</u>	<u>188.467</u>

Bestemming exploitatiesaldo primair onderwijs

Resultaat voor mutatie reserves	3.410.757	366.046
Overige mutaties	-	1.575.823-
t.g.v. herwaarderingsreserve	71.259-	63.440-
t.g.v. bestemmingsreserves exploitatie	1.314.986	115.025
t.g.v. bestemmingsreserves personeel	2.115.887	1.785.740
t.l.v. bestemmingsreserve Pernis	171.036-	-
t.g.v. algemene private reserves	58.819	87.544
	<u>3.247.397</u>	<u>1.924.869</u>
t.g.v. private Statutaire reserve	<u>163.360</u>	<u>17.000</u>

B8 Toelichting op de te onderscheiden posten van de staat van baten en lasten per sector

Baten kinderopvang

	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
3.1 Rijksbijdragen	-	-	-
3.2.2 Overige gemeentelijke bijdragen en subsidies	2.721.519	2.634.275	2.560.306
3.5.6 Overige baten	-	-	-
Totaal baten	2.721.519	2.634.275	2.560.306

Lasten kinderopvang

	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
4.1.1 Lonen en salarissen	2.209.214	2.199.460	2.069.870
4.1.2.2 Personeel niet in loondienst	19.380	-	-
4.1.2.3 Overige personele lasten	16.409	-	20.079
4.2.2 Afschrijvingen Materiële vaste activa	10.899	-	6.850
4.3.1 Huur	-	-	-
4.3.3 Onderhoud	96.844	96.000	108.982
4.3.4 Energie en water	57.985	60.000	39.136
4.3.5 Schoonmaakkosten	81.180	83.940	85.180
4.4.1 Administratie en beheerslasten	73.170	67.500	62.096
4.4.2 Inventaris, apparatuur en leermiddelen	60.347	72.375	44.785
4.4.3 Dotatie overige voorzieningen	-	-	-
4.4.4 Overige lasten	57.932	55.000	102.829
Totaal lasten	2.683.360	2.634.275	2.539.807

Financieel kinderopvang

	2019 EUR	Begroot 2019 EUR	2018 EUR
5.1 Rentebaten	91	-	173
5.5 Rentelasten (-/-)	878	-	438
Financiële baten en lasten	-787	-	-265

Bestemming exploitatiesaldo kinderopvang

Resultaat voor mutatie reserves	37.372	-	20.234
t.g.v. herwaarderingsreserve	-	-	-
t.g.v. bestemmingsreserves exploitatie	37.372	-	20.234
t.g.v. bestemmingsreserves personeel	-	-	-
t.l.v. bestemmingsreserve Pernis	-	-	-
t.g.v. algemene private reserves	-	-	-
	37.372		20.234
t.g.v. private Statutaire reserve	-	-	-

B9 Overzicht verbonden partijen

Model E: Verbonden partijen

Verbonden partij, meerderheidsdeelneming

Naam	Juridische vorm 2019	Statutaire zetel	Contracton derwijs	Contracton derzoek	Onroeren de zaken	Overige	Eigen vermogen 31-12-2019 EUR	Resultaat jaar 2019 EUR	Deelname %	Consolidatie Ja/Nee
x	x	x	x	x	x	x	x	x	x	x

Verbonden partij, minderheidsdeelneming

Naam	Juridische vorm 2019	Statutaire zetel	Contracton derwijs	Contracton derzoek	Onroeren de zaken	Overige	Deelname %
x	x	x	x	x	x	x	x

Verbonden partij met belang in bevoegd gezag

Naam	Juridische vorm 2019	Statutaire zetel	Contracton derwijs	Contracton derzoek	Onroeren de zaken	Overige	Deelname %
St. voor I.C.B.O. te Rotterdam eo	stichting	Rotterdam	Nee	Nee	Nee	Ja	50

Toelichting op verbonden partijen:

De 2 leden van het College van Bestuur zijn lid van het bestuur van de stichting voor Interconfessioneel Basisonderwijs te Rotterdam e.o.. De overige 2 bestuursleden van de stichting I.C.B.O. zijn bestuurders van de Rotterdamse Vereniging voor Katholiek Onderwijs.

Samenwerkingsverband

In het kader van Passend Onderwijs is PCBO aangesloten bij het Samenwerkingsverband PPO Rotterdam.

B10 Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen

WNT: Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector

4.1 Vermelding bezoldiging topfunctionarissen en gewezen topfunctionarissen

Vermelding alle bestuurders met dienstbetrekking

Functie	Voorzitter (J/N) Naam	Aanvang functie	Einde functie	Omvang dienst- verband in Fte	Beloningen 2019 plus belastbare onkostenver- goedingen	Beloningen betaalbaar op termijn	Uitkeringen wegens beëindiging v/h dienst- verband	Beloningen 2018 plus belastbare onkostenver- goedingen	Beloningen betaalbaar op termijn 2018
Voorzitter College van Bestuur	J Terdu, CJ	1-2-2010	30-9-2018				-	96.613	13.661
Voorzitter College van Bestuur	J Middelkoop, D	1-9-2018		1,0000	123.371	19.962		38.977	6.059
Lid College van Bestuur	N Monster, P	1-1-2006		1,0000	131.814	19.954	-	130.532	18.215

Vermelding alle toezichthouders

Functie	Voorzitter (J/N) Naam	Aanvang functie	Einde functie	Bezoldiging 2019	Uitkeringen wegens beëindiging v/h dienst- verband	Bezoldiging 2018
Voorzitter Raad van Toezicht	J Molenkamp, J	1-3-2017		5.750		5.750
Lid Raad van Toezicht	N Stroetinga, M	1-9-2011	31-3-2019	477	-	1.909
Lid Raad van Toezicht	N Groenewegen, N	1-4-2019		1.553	-	-
Lid Raad van Toezicht	N van der Ent, D	1-4-2012		3.900	-	3.900
Lid Raad van Toezicht	N van der Leer, LJ	1-3-2010	30-6-2019	1.487	-	2.975
Lid Raad van Toezicht	N ter Maaten, J	1-6-2019		1.792	-	-
Lid Raad van Toezicht	N Rietbergen, M	1-3-2015		3.900	-	3.644
Lid Raad van Toezicht	N Lewis, MC	1-4-2018		2.096	-	1.572

De Raad van Toezicht wordt niet bekostigd vanuit de Rijksmiddelen.

4.2 Vermelding gegevens van een ieder wie de bezoldiging de toepasselijke norm te boven gaat

In 2019 zijn geen functionarissen in dienst geweest waarvan het belastbaar jaarloon uitsteeg boven de vastgestelde voor de instelling van toepassing zijnde normbedragen.

4.3 Bezoldigingsklasse en -maximum

Complexiteitspunten gemiddelde totale baten	6
Complexiteitspunten gemiddeld aantal leerlingen	3
Complexiteitspunten gewogen aantal onderwijssoorten	4
Totaal aantal complexiteitspunten	<u>13</u>

Bezoldigingsklasse	E
Bezoldigingsmaximum bij klasse E	164.000
Bezoldigingsmaximum voorzitter RvT	15%
Bezoldigingsmaximum lid RvT	10%
	16.400

C Overige gegevens

C1 Bestemming van het exploitatiesaldo stichting

De statuten bevatten geen voorschriften ten aanzien van de bestemming van het resultaat. De verdeling van het resultaat is als volgt:

	2019 EUR	2018 EUR
Resultaat voor mutatie reserves	3.448.129	386.280
Overige mutaties	-	1.575.823-
t.l.v. herwaarderingsreserve	71.259-	63.440-
t.g.v. bestemmingsreserves exploitatie	1.352.358	135.259
t.g.v. bestemmingsreserves personeel	2.115.887	1.785.740
t.l.v. bestemmingsreserve Pernis	171.036-	-
t.g.v. algemene private reserves	58.819	87.544
	<u>3.284.769</u>	<u>1.945.103</u>
t.g.v. private Statutaire reserve	<u>163.360</u>	<u>17.000</u>

Deze verdeling is reeds verwerkt in de jaarrekening.

C2 Gebeurtenissen na balansdatum

Uitbraak COVID-19

De uitbraak van COVID-19 (Corona) eind februari 2020 heeft een enorme impact op ons allemaal. De wereldwijde pandemie leidt tot ongekende omstandigheden. De effecten van deze crisis op de lange termijn ontwikkelingen op globaal en nationaal niveau zijn op dit moment nog niet duidelijk. Dit alles legt een zware druk op de organisatie en het personeel. Zowel onderwijskundig als voor de bedrijfsvoering.

Alle scholen zijn als gevolg van de aangescherpte (overheids)maatregelen vanaf 16 maart gesloten. Het onderwijs is sindsdien op afstand verzorgd en inmiddels worden versoepelende maatregelen onderzocht en eventueel ingepast. Het protocol/ leidraad die door de sectorraad wordt verstrekt is voor ons daarin leidend in goede afstemming met de medezeggenschapsraad.

Het onderwijs wordt digitaal verzorgd, met alle daar aan gerelateerde aanpassingen en investeringen. De school maakt keuzes over de manier waarop het aanbod vorm krijgt, passend bij de werkwijze van de school en de beschikbare middelen en met zicht op de mogelijkheden van ouders.

De eindtoets wordt dit jaar niet afgenomen bij leerlingen in groep 8. Het schooladvies (gebaseerd op de ontwikkeling van het kind over de afgelopen jaren) wordt nu het definitieve advies voor de middelbare school. Het schooladvies kan niet worden heroverwogen.

Alle zakelijke en leerling reizen zijn tijdelijk verboden.

Alle medewerkers werken zoveel mogelijk vanuit huis, zolang als dit kan.

We zijn ons ervan bewust dat dit verre van optimaal is, maar het is op dit moment het maximaal haalbare.

De impact op de instelling is groot, zowel voor de leerlingen, ouders als medewerkers. In dit stadium zijn de financiële gevolgen voor onze bedrijfsactiviteiten beperkt (over de eerste maanden van 2020 tot het moment van het opstellen van deze jaarrekening is het effect op ons resultaat beperkt van omvang). Wij zullen het beleid en het advies van de diverse nationale instellingen blijven volgen en zullen tegelijkertijd ons uiterste best doen om onze activiteiten zo goed en veilig mogelijk voort te zetten zonder daarbij de gezondheid van onze medewerkers en leerlingen in gevaar te brengen.

Gezien de snelheid en onduidelijkheid van de ontwikkelingen rondom deze crisis is het niet mogelijk om de toekomstige financiële gevolgen op dit moment betrouwbaar te kwantificeren. Dit is onder andere afhankelijk van de duur, de ontwikkeling van de verspreiding van het virus en maatregelen vanuit het kabinet. Op basis van de beschikbare informatie verwacht de instelling op korte termijn geen continuïteitsrisico. De liquiditeits- en solvabiliteitspositie is solide genoeg gezien de omvang van de 1e geldstroommiddelen van de totale baten.

De financiële impact van COVID-19 is derhalve voor de totale baten, het resultaat en liquiditeit op de korte termijn zeer beperkt. Hierbij is geen sprake van een materiële onzekerheid omtrent de continuïteit.

Voorzitter College van Bestuur: D. Middelkoop

Lid College van Bestuur: P. Monster

Voorzitter Raad van Toezicht: J.M. Molenkamp

Lid Raad van Toezicht: D. van der Ent

Lid Raad van Toezicht: M.C. Lewis

Lid Raad van Toezicht: M.P.G. Rietbergen

Lid Raad van Toezicht: N. Groenewegen

Lid Raad van Toezicht: J. ter Maaten

Rotterdam, juni 2020

Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Aan: het college van bestuur en de raad van toezicht van Stichting voor Protestants-Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening 2019

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening 2019 van Stichting voor Protestants-Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid te Rotterdam gecontroleerd.

Naar ons oordeel:

- geeft de in het jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting voor Protestants-Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid op 31 december 2019 en van het resultaat over 2019 in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs;
- zijn de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties over 2019 in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand gekomen in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen, zoals opgenomen in paragraaf 2.3.1 Referentiekader van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2019;
- de staat van baten en lasten 2019; en
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden en het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 vallen.

Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie 'Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening'.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting voor Protestants-Christelijk Basis en Orthopedagogisch Onderwijs te Rotterdam-Zuid, zoals vereist in de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assuranceopdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

PEZWKTJC5JKO-167961140-53

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V., Fascinatio Boulevard 350, 3065 WB Rotterdam, Postbus 8800, 3009 AV Rotterdam

T: 088 792 00 10, F: 088 792 95 33, www.pwc.nl

'PwC' is het merk waaronder PricewaterhouseCoopers Accountants N.V. (KvK 34180285), PricewaterhouseCoopers Belastingadviseurs N.V. (KvK 34180284), PricewaterhouseCoopers Advisory N.V. (KvK 34180287), PricewaterhouseCoopers Compliance Services B.V. (KvK 51414405), PricewaterhouseCoopers Pensions, Actuarial & Insurance Services B.V. (KvK 54226368), PricewaterhouseCoopers B.V. (KvK 34180289) en andere vennootschappen handelen en diensten verlenen. Op deze diensten zijn algemene voorwaarden van toepassing, waarin onder meer aansprakelijkheidsvoorwaarden zijn opgenomen. Op leveringen aan deze vennootschappen zijn algemene inkoopvoorwaarden van toepassing. Op www.pwc.nl treft u meer informatie over deze vennootschappen, waaronder deze algemene (inkoop)voorwaarden die ook zijn gedeponeerd bij de Kamer van Koophandel te Amsterdam.

Benadrukking van de onzekerheid in verband met de effecten van het coronavirus (Covid-19)

Wij wijzen op de toelichting opgenomen onder de “gebeurtenissen na balansdatum” in de toelichting op de jaarrekening (pagina 72 en 73) waarin het college van bestuur de mogelijke invloed en gevolgen van het coronavirus (Covid-19) op de organisatie en op de omgeving waarin de instelling opereert alsmede de genomen en geplande maatregelen om met deze gebeurtenissen en omstandigheden om te gaan heeft beschreven. In deze toelichting is ook beschreven dat het op dit moment redelijkerwijs niet mogelijk is om de toekomstige effecten op de financiële resultaten, de financiële positie in te schatten. Ons oordeel is niet aangepast met betrekking tot deze aangelegenheid.

Naleving anticumulatiebepaling WNT niet gecontroleerd

In overeenstemming met het Controleprotocol WNT 2019 hebben wij de anticumulatiebepaling, bedoeld in artikel 1.6a WNT en artikel 5, lid 1 sub j Uitvoeringsregeling WNT, niet gecontroleerd. Dit betekent dat wij niet hebben gecontroleerd of er wel of niet sprake is van een normoverschrijding door een leidinggevende topfunctionaris vanwege eventuele dienstbetrekkingen als leidinggevende topfunctionaris bij andere WNT-plichtige instellingen, alsmede of de in dit kader vereiste toelichting juist en volledig is.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij, omvat het jaarverslag andere informatie, die bestaat uit:

- het bestuursverslag;
- de overige gegevens;
- de bijlagen.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en paragraaf ‘2.2.2 Bestuursverslag’ van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 is vereist.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat.

Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in de Regeling jaarverslaggeving onderwijs, paragraaf ‘2.2.2 Bestuursverslag’ van het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019 en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het college van bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs en de overige OCW wet- en regelgeving.

Beschrijving van verantwoordelijkheden met betrekking tot de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het college van bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het college van bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening, in overeenstemming met de Regeling jaarverslaggeving onderwijs. Het college van bestuur is ook verantwoordelijk voor het rechtmatig tot stand komen van de in de jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties, in overeenstemming met de in de relevante wet- en regelgeving opgenomen bepalingen.

In dit kader is het college van bestuur tevens verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het college van bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening en de naleving van die relevante wet- en regelgeving mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het college van bestuur afwegen of de onderwijsinstelling in staat is om haar activiteiten in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemde verslaggevingsstelsel moet het college van bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het college van bestuur het voornemen heeft om de onderwijsinstelling te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het college van bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

De raad van toezicht is verantwoordelijk voor het uitoefenen van toezicht op het proces van financiële verslaggeving van de onderwijsinstelling.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht, dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

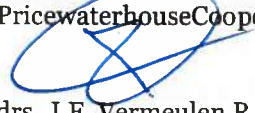
Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Een meer gedetailleerde beschrijving van onze verantwoordelijkheden is opgenomen in de bijlage bij onze controleverklaring.

Rotterdam, 23 juni 2020

PricewaterhouseCoopers Accountants N.V.



drs. J.F. Vermeulen RA

Bijlage bij de controleverklaring

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, het Onderwijsaccountantsprotocol OCW 2019, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. Onze controle bestond onder andere uit:

- het identificeren en inschatten van de risico's
 - dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude,
 - van het niet rechtmatig tot stand komen van baten en lasten alsmede de balansmutaties, die van materieel belang zijnhet in reactie op deze risico's bepalen en uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van de onderwijsinstelling;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving, de gebruikte financiële rechtmatigheidscriteria en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het college van bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het vaststellen dat de door het college van bestuur gehanteerde continuïteitsveronderstelling aanvaardbaar is. Tevens het op basis van de verkregen controle-informatie vaststellen of er gebeurtenissen en omstandigheden zijn waardoor gereede twijfel zou kunnen bestaan of de onderwijsinstelling haar activiteiten in continuïteit kan voortzetten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een instelling haar continuïteit niet langer kan handhaven;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen; en
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen en of de in deze jaarrekening verantwoorde baten en lasten alsmede de balansmutaties in alle van materieel belang zijnde aspecten rechtmatig tot stand zijn gekomen.

Wij communiceren met de raad van toezicht onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

D Bijlagen

D1 Gegevens over de rechtspersoon

Bestuursnummer 47595
 Stichting voor Protestants-Christelijk Basis- en
 Naam instelling Orthopedagogisch Onderwijs Rotterdam-Zuid
 KvK nummer 41126540
 Adres Elzendaal 15
 Postadres Postbus 50529
 Postcode / Plaats 3007 JA Rotterdam
 Telefoon 010-4191300
 Fax 010-4197336
 E-mail pcbo@pcbordam.nl
 Internet-site www.pcbo.nl

Contactpersoon P. Monster
 Telefoon 010-4191300
 Fax 010-4197336
 E-mail p.monster@pcbordam.nl

Brin	Naam	Sector
04UT	Het Open Venster	PO
05YM	Koppeling	PO
08VN	Het Waterschip	PO
09CV	Beatrix	PO
09TP	Wilhelminaschool	PO
09YO	Het Middelpunt	PO
10MY	Beatrixschool	PO
10QX	Zalmpaat	PO
10QX-02	Westpunt	PO
12GJ	Steven Stermerdingschool	PO
12PF	De Hoeksteen	PO
12WT	De Klaver Carnisse	PO
12WT-dep	De Klaver Heijplaat	PO
13HY	Prins Willem-Alexanderschool	PO
13NA	Prinses Margrietschool	PO
13RP	Oranjeschool	PO
13YZ	Da Costaschool	PO
13YZ-01	De Nieuwe Haven	PO
14FC	Vreewijkschool	PO
14HU	Johan Bogermanschool	PO
14KK	De Parel	PO
14XB	Ds. O.G. Heldringschool	PO
16UW	Pniëlschool	PO
16WZ	De Akker	PO
16WZ-dep	Elout van Soeterwoudeschool	PO
16YB	De Sleutel	PO
16YU	Willem van Oranje	PO
16YU-dep	De Savornin Lohmanschool	PO
20KH	De Regenboog	WEC
20KH-dep	AJ Schreuderschool	WEC
04CR	Het Kleine Klavertje	Kinderopvang
06YC	Hummeloord	Kinderopvang
08RJ	Het Zonnehoekje	Kinderopvang
09PR	De Parel	Kinderopvang
13CO	De Kleine Elout	Kinderopvang
RP13	Jong Oranje	Kinderopvang
25AG	Dikkie Dik	Kinderopvang
AB40	Baloe	Kinderopvang
AB41	Eigenwijs	Kinderopvang
AB42	Peutereiland	Kinderopvang
AB43	Voorschool De Sleutel	Kinderopvang